

משרד החינוך

עושות סרטים

תשפ"ה
2024-2025

נשים לפני ומאחורי המצלמה

תכנית לימודים לתיכונים מאת סמדר זמיר

הפיקוח על הקולנוע והמדיה, משרד החינוך | חממ"ופ משרד החינוך

עושות סרטים

נשים לפני ומאחורי מצלמת הקולנוע

יחידות הוראה לבחירה

בתכנית הלימודים בקולנוע מאת: סמדר זמיר

אגף אמנויות

הפיקוח על הקולנוע והמדיה

משרד החינוך

מו"פ משרד החינוך

תשפ"ה 2024-2025

עריכה אקדמית: ד"ר גבריאלה יונס אהרוני

עריכה לשונית: נעמה כהן שפירא

פותח במסגרת חממ"ופ משרד החינוך בשיתוף הגב' מרב שורש ומגמת קולנוע בבית ספר תיכון איזורי

אשל הנשיא וביוזמת מפמ"ר קולנוע ד"ר איבנה רטנר

שותפות לכתיבה: מרב שורש, ד"ר גבריאלה יונס אהרוני

תוכן עניינים

5	תקציר.....
7	דבר המחבר.....
9	פרק ראשון: היא-סטוריה.....
10	שיעור 1 - אליס גי בלאשה (Alice Guy-Blaché) נשים בראשית הראינוע (2 ש"ש).....
12	שיעור 2 - אליס גי בלאשה - יוצרת מושכחת- חלק א' (2 ש"ש).....
13	שיעור 3 - אליס גי בלאשה - יוצרת מושכחת - חלק ב' (2 ש"ש).....
14	שיעור 4 - משימת סיכום (4 ש"ש כולל עבודה עצמית והצגת תוצרים).....
15	פרק שני: יוצרות.....
17	שיעור 1 - תפקידים ונתונים (2 ש"ש).....
19	שיעור 2 - עדויות (2 ש"ש).....
21	שיעור 3 - הכרות עם במאית ישראלית.....
22	שיעור 4 - תקרת הצלולואיד - בעיות (2 ש"ש).....
23	שיעור 5 - תקרת הצלולואיד - פתרונות (2 ש"ש).....
24	שיעור 6 - משימה מסכמת (2-6 ש"ש).....
25	שיעור 7 - עיבוד.....
27	פרק שלישי - גיבורות.....
29	שיעור 1 - כוכביסות (2 ש"ש).....
30	שיעור 2 - המבט הגברי (2 ש"ש).....
32	שיעור 3 - המבט הנשי (2 ש"ש).....

34	שיעור 4 - אישה יפה (2 ש"ש).....
35	שיעור 5 - התנסות פעילה במבטים (2 ש"ש).....
37	שיעור 6 - פרזנטציות של מבט (2-6 ש"ש).....
38	שיעור 7 - שטיפת מח (2 ש"ש).....
39	שיעור 8 - תת ייצוג ומבחן בצ'דל (4 ש"ש).....
43	שיעור 9 - סרטי במאיות וייצוג נשים (2-6 ש"ש).....
44	שיעור 10 - תת ייצוג והמקרה של הסופרג'יסטיות - חלק א' (2 ש"ש).....
46	שיעור 11 - תת ייצוג והמקרה של הסופרג'יסטיות - חלק ב' (2 ש"ש).....
48	שיעור 12 - פרזנטציות - סופרג'יסטיות על הבד (2-6 ש"ש).....
49	שיעור 13 - קולנוע פמיניסטי ובמאיות (2 ש"ש).....
51	שיעור 14 - רונית אלקבץ (2 ש"ש).....
52	רונית אלקבץ - פילמוגרפיה.....
53	שיעור 15 - הצגת תוצרים וסיכום (2-6 ש"ש).....
54	נספח לפרק 2
	רשימת סרטי במאיות ישראליות באורך מלא שמתאימים להקרנה
54	בבתי ספר תיכוניים.....
	רשימת סרטים קצרים של במאיות ישראליות שמתאימים להקרנה
55	בבתי ספר תיכוניים.....
56	נספח לפרק 3
56	רשימת אוטריות בינלאומית.....
57	ביבליוגרפיה

לפניך חוברת מערכי שיעור מלווה לתכנית הלימודים "עושות סרטים".

התכנית נרקחה ביוזמתה של מפמ"ר קולנוע ד"ר איבנה רטנר ומעורבת בה גם היחידה למגדר ושיווין בין המינים במשרד החינוך.

התכנית פותחה תחת הנחיה של גב' איריס כהן מחממו"פ משרד החינוך ונכתבה על ידי הגב' סמדר זמיר. שנת הפיתוח הראשונה נעשתה בשיתוף צוות ההוראה במגמות קולנוע ותקשורת בבית הספר התיכון "אשל הנשיא": מרב שורש, ד"ר גבריאלה יונס אהרונ, גלעד בן טל.

תכנית הלימודים הינה מודולרית ומיועדת להוראה במגמות קולנוע בתיכונים ואולם אופיה המודולרי מאפשר ללמד חלקים ממנה גם במקצועות משיקים כמו היסטוריה, סוציולוגיה ועוד, כמו גם בשיעורי חינוך.

התכנית עוסקת בהיבטים שונים של הקשר בין נשים וקולנוע: השכחה והנצחה של יוצרות קולנוע בהיסטוריה של הקולנוע, הכרות עם יוצרות קולנוע קאנוניות וייצוגים של גיבורות מנקודת מבט גברית ונשית.

בכוחה של התכנית להעלות מודעות לאופנים בהם מתעצבים, מתקבעים, משתמרים ומתפתחים דימויים וייצוגים של נשים, נערות וילדות בקולנוע ובאמצעים ויזואליים מקבילים. מודעות זו עשויה לעודד נערות לקחת בעלות על המבט שלהן ולחולל מהפכה של ממש בעולם הדימויים המקיף אותנו.

"עושות סרטים" מאפשרת לתלמידי ולתלמידות מגמות קולנוע לבגרות בישראל להתוודע אל מקומן וחלקן של נשים בעולם הקולנוע - על המסך ומאחורי הקלעים - החוצה ופנימה. בתהליך למידה אקטיבי, נחשפים היבטים שונים ומורכבים של הקשר בין קולנוע ומגדר.

התכנית מודולרית ומחולקת לשלושה פרקים, לכל פרק מצורפים מערכי שיעור, עזרים ונספחים מפורטים הכוללים קישורים והמלצות צפיה ספציפיות. מומלץ ללמד פרק בכל שנת לימודי המגמה.

פרק ראשון: היא-סטוריה של קולנוע

כיתה י' תוקדש לנשים מושכחות מההיסטוריה של הקולנוע. נשים, שעל אף תרומתן המכרעת לקולנוע, נמחקו ולא הוכללו בספרי הלימוד לאורך שנים.

פרק שני: יוצרות

כיתה יא' תוקדש ליחסי הכח והמגדר שעיצבו ומעצבים את עולם הקולנוע ולסיבות בגינן נשים מהוות מיעוט בעמדות מפתח בעולם הקולנוע באופן עקבי ומתמשך.

פרק שלישי: גיבורות

כיתה יב' תוקדש לסוגיות של מבט נשי וגברי ובהלימה לייצוג נשים, נערות וילדות בסרטי נשים, בסרטים קאנוניים ובסרטים פמיניסטיים.

הערה חשובה - ניתן ללמד את התכנית בכל סדר וכן ללמד רק חלקים ממנה.

שימו לב, מאחר ומדובר בתכנית שעשויה להוביל לשינוי תודעה ותפישה, חשוב לדעת כי התכנים מעוררים ומציפים שלל סוגיות נפוצות ובהתאם יכולים לעורר התנגדות בקרב התלמידות. מתוך מערכי שיעור אלה עולים, בין היתר, נושאים של אי-שיוויון מגדרי, החפצה, ניצול מיני וכדומה. מומלץ, אם כן, להפעיל שיקול דעת ולהשתמש בחומרי ההוראה של התכנית לפי הצורך בשטח.

מורות ומורים שישתלמו בהוראת התכנית, יוכלו לפתח מערכים בהשראת התכנית, כך היא תישמר חיה ומעודכנת ומחוברת לשינויים והדינמיקה בתחום הקולנוע.

*המשאבים הדרושים להפעלת התכנית זמינים חינם אין כסף.

דבר המחברת

כשהייתי סטודנטית לקולנוע במחלקה לאמנויות הקול והמסך במכללה האקדמית ספיר לא ראיתי את עצמי על המסך בסרטי המופת שהקרינו לי. לא רק אותי לא ראיתי. בכלל לא ראיתי נשים אמיתיות בסרטים, כאלה שדומות לנשים שמקיפות אותי. ובוודאי לא ראיתי סרטים של נשים. וכמעט ולא היו לי מרצות. הרגשתי בודדה ולא מובנת.

אחת המרצות היחידות שלימדה אותי היתה ד"ר יעל מונק, ממנה למדתי שהפמיניזם רלוונטי לקולנוע ושקולנוע נשים הוא אחד המפתחות לשחרור האישה. בזכותה הבנתי שכחברה אנחנו צריכות וצריכים יוצרות שיספרו סיפורים של נשים, שיביאו אותנו, את נקודת המבט שלנו, את החוויות שאנחנו נושאות בגוף, בנפש ובתודעה שלנו, אל המסך.

בשטח המצב לא מזהיר. נכון לשנת 2020 בישראל - כשבעים נשים הצליחו לפלס את דרכן אל כיסא הבמאי, וביימו כ-100 סרטי עלילה באורך מלא מתוך כ-800. רק 6 מתוך הבמאיות הן ממוצא מזרחי, 3 ערביות, 2 יוצאות אתיופיה, אחת יוצאת בריה"מ ואחת חרדית. נדרש תיקון אמיתי לאפליה הממוסדת שמונעת מנשים להוות מחצית הקולות בקולנוע בהתאם לחלקנו באוכלוסיה, וכל שכן לאפשר לנשים מכל שכבות האוכלוסייה להביא את קולותיהן למסך.

הוראת הקולנוע יכולה לקחת חלק מרכזי בתיקון אפליה זו. מוטלת עלינו חובה מוסרית להנכיח את סרטי הנשים ואת הישגי הנשים בתחום הקולנוע - מראשיתו ועד היום - אל הכיתות - מפני שכפי שאמרה מריאן רייט אדלמן:

"You can't BE what you can't SEE"

כולי תקווה שתכנית זו תמצא את דרכה אל כמה שיותר מגמות קולנוע ותטפח דור של נשים שיביימו לפחות מחצית מסרטי הקולנוע בישראל.

תודות

ראשית, תודתי העמוקה לבת בריתי ד"ר איבנה רטנר, מפמ"ר קולנוע, שיזמה את כתיבת תכנית הלימודים והמליצה על פיתוחה במסגרת החממו"פ של משרד החינוך.

תודה לצוות המו"פ: המלוות שלי איריס כהן ורונית מאור; סולי מונס, מנהלת מסלול חממו"פ וריבי ארצי מנהלת מחלקת פיתוח במו"פ.

תודה מיוחדת לצוות המורים מתיכון אזורי אשל הנשיא: מרב שורש, שהתמסרה להתנסויות ושיתפה בתובנות ובמסקנות שהוטמעו במערכים השונים; לד"ר גבריאלה יונס על העריכה האקדמית המדוקדקת והיסודית; לגלעד בן טל על הטיפול הטכני בכל צרכי התכנית; לתלמידות ולתלמידים במגמת הקולנוע שהתנסו בתכני התכנית ומהם התאפשר לנו ללמוד מה עובד ומה פחות.

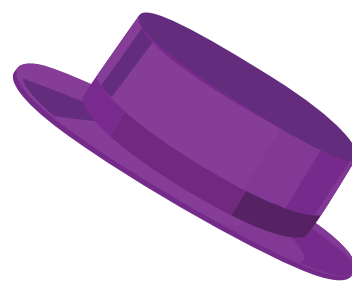
תודה לחברותיי לקידום נשים בתעשיית הקולנוע והטלוויזיה: ענת שפרלינג, ליאור אלפנט, לימור פנחסוב, נורית יעקבס ניון, יסמין קיני, יעל קיים, לי גילת, ישראלה שאער מעודד, מרלין וניג, קרן ידעיה, מיכל אביעד, מיכל לביא, אפרת כורם, עליית זקצר, נילי צרויה, ליהי סבג, שירה מישר.

תודה לסשה בן זוגי וילדיי דניק וטומי, שמדי יום מלמדים אותי שאפשר לחיות בעולם בו שותפות ואחוה בין המינים מתקיימים בשמחה ובקלות.

תודה על הזכות לכתוב ולהשמיע את קולי ובתקווה להשפיע לטובה.

פרק 1

היא-סטוריה

שיעור 1 - אליס גי בלאשה (Alice Guy-Blaché) נשים בראשית הראינוע (2 ש"ש)

רקע תיאורטי

בהוליווד של שנות ה-20, כשהקולנוע עוד לא הוגדר כאומנות השביעית וטרם הפך לתעשייה שמגלגלת מיליארדים, הוא היה חממה נפלאה ליהודים ו... נשים. בשנת 1993 יזמה פרופסור ג'יין גיינס מאוניברסיטת קולומביה את [Women Film Pioneers Project](#) - אתר אינטרנט, הממפה את מאות הנשים שעבדו בראשית ימי הקולנוע - כבמאיות, תסריטאיות, מפיקות, עורכות, מעצבות אמנותיות ועוד - כולן נחקו מתולדות הקולנוע בעיקר משום שבימים בהם פעלו טרם הונהגה שיטת הקרדיטים.

אחת הנשים שבלטו בימים ההם ולמעשה ראשונת הבמאיות ואחת מהבמאים הראשונים בעולם היא אליס גי בלאשה.

בלאשה נולדה ב- 1785 בצרפת. לאביה היתה חנות ספרים והיא מילאה את ימיה בקריאה בחנות המשפחתית. באופן מצער, החנות עלתה באש ונהרסה עד היסוד וזמן קצר לאחר מכן אביה נפטר. כדי לתמוך באימה, למדה קלדנות והחלה לעבוד כמזכירה באולפני הצילום "גומון". זו היתה ראשיתו של הראינוע וההתפעמות מהדימוי הזז היתה בעיצומה. באותם ימים הקולנוע התאפיין בתיעוד התרחשויות יומיומיות כמו אנשים יורדים ועולים מהרכבת, אנשים יוצאים מהמפעל בסוף יום עבודה וכדומה. בשלב זה ניתן להקריין מקבץ סרטים מראשית יצירתם של האחים לומייר.³

[האכלת התינוק / האחים לומייר \(1895\)](#)

[יציאה מבית החרושת / האחים לומייר \(1895\)](#)

[הרכבת מגיעה לתחנה / האחים לומייר \(1895\)](#)

בלאשה חשבה שיהיה מעניין לביים סיפור כתוב מראש. מנהל האולפן בו עבדה נתן את אישורו ובתנאי שהיא תעסוק בכך בתום יום העבודה. מאותו יום ואילך ביימה בלאשה סרטים קצרים לפי סיפורים פרי עטה. ביומנה היא כותבת: "לו היה אפשר לחזות את עתיד הקולנוע בזמנו, לעולם לא היה נותן לי את הסכמתו... נעוריי, ניסיוני, היותי אישה - הכול היה נגדי". וכך, ב- 1896, ממש במקביל לאחים לומייר, שנחשבים חלוצי הקולנוע בה"א הידיעה, ביימה בלאשה את הסרט "פיית הכרובית"⁴, אשר נחשב לפי חלק מחוקרי הקולנוע לסרט העלילתי הראשון בעולם. למעשה, חוקרי קולנוע חלוקים על שלושה סרטים בדיון סביב שאלת הסרט העלילתי הראשון. בואו נצפה בשלושת סרטי המחלוקת ונראה מה אנחנו חושבים בכיתה!

1 את הרקע התיאורטי, המופיע במערכי שיעורים, ניתן להעביר כהרצאה בכיתה/ לבקש מתלמידים לקרוא ולהעביר בעצמם את החומר (כיתה הפוכה) / דרך עבודה בקבוצות בכיתה או כל דרך אחרת שמתאימה לכיתה על פי היכרות המורה.

2 Women Film Pioneers project, <https://wfpp.columbia.edu/>, May 2, 2023.

3 Lumiere Auguste and Lumiere Louis, **The Lumiere brothers' first films** (USA: Association Freres Lumiere, Institut Lumiere 1996), DVD.

4 Guy Blache Alice, **The Fairy of the Cabbages** (France: Gaumont Film Company, 1986), DVD.

צפיה

["המשקה המושקה" / האחים לומייר \(1895\)](#)⁵

["פיית הכרובית" / אליס גי בלאשה \(1896\)](#)⁶

["מסע אל הירח" / ג'ורג' מלייס \(1902\)](#)⁷

אחרי הצפייה, נחלק את התלמידים לשלוש קבוצות כאשר כל קבוצה תייצג סרט אחר ותגן על זכותו להיחשב "הסרט העלילתי הראשון בהיסטוריה". ניתן לתלמידות לבנות את הטיעון 10 דקות ואז להציגו בפני הכיתה.

מושגים שימושיים לדיבייט: משחק, דרמה, קונפליקט, דמויות, תפאורה.

Lumiere 1996. 5

Guy Blache 1896. 6

Melies George, **A trip to the moon** (France: Star Film Company, 1902), DVD. 7

שיעור 2 - אליס גי בלאשה - יוצרת מושכחת- חלק א' (2 ש"ש)

רקע תיאורי

הוויכוח על הבכורה של בימוי הסרט העלילתי הראשון עוד ניטש וכנראה לא יוכרע לעולם. יחד עם זאת, שימו לב - סרטה של בלאשה לא מוכר בכלל בהשוואה לחבריו תוצרת מלייס ולומייר. זאת על אף שסרטיה של בלאשה היו להצלחה גדולה. ההצלחה הכבירה של בלאשה הדאיגה את חבר המנהלים של "גומון", והם ביקשו לפטרה ולמנות גבר תחתיה. ואולם, בלאשה המשיכה לעבוד והיתה הראשונה ליצור קולנוע מדבר בצרפת ובין הראשונים שיצרו קולנוע בצבע בצרפת. בנוסף עשתה שימושים רבים בפירוטכניקה של הקולנוע והיתה הראשונה להעסיק שחקנים שחורים בשעה שבלאק פייסינג היתה מוסכמה שבשגרה.

בשנת 1907 נישאה לצלם אותו הכירה במסגרת עבודתה והשניים היגרו לארה"ב. היא הקימה את חברת ההפקה "סולקס" ובעקבות הצלחתה המסחררת הקימה אולפן קולנוע ועמדה בראשו. המודל הארכיטקטוני של האולפן שבנתה, משמש עד היום אבטיפוס לאולפנים בהוליווד.

בואו נצפה ברצף בשני סרטים קצרים שלה. תוך כדי הצפייה, בקשו מהתלמידים לחשוב: האם ניכר בסרטים כישרון אמנותי? האם ניכרת בהם מקוריות? תעוזה? האם הם עומדים במבחן הזמן ועדיין מצליחים להעציב או להצחיק - לרגש?

צפיה

["ההשלכות של הפמיניזם" / אליס גי בלאשה \(1906\)](#)⁸

["עלים נושרים" / אליס גי בלאשה \(1912\)](#)⁹

דיון

מה חשבתם על הסרטים? האם בלאשה ראויה לתפוס מקום בהיסטוריה של הקולנוע?

הערה חשובה לסרט "ההשלכות של הפמיניזם" - הסרט נעשה ב-1906 בצרפת, 41 שנים לפני שהנשים שם קיבלו את זכות הבחירה. היום המאבק על זכות הבחירה נראה לנו מתבקש והרואי, אבל צריך להבין שבזמן אמת, הסופרג'יסטיות נחשבו טרוריסטיות ופושעות לכל עניין ודבר. תביעתן לקבל את הזכות לבחור ולהיבחר נחשבה להפרה של החוק והן נכלאו, הואכלו בכפיה, עונו, ילדיהן נלקחו מהן ועוד. הסופרג'יסטיות היו לתנועה הפוליטית הראשונה שזיהתה את כוחו של הראינוע ומכיוון שהיו שייכות למעמד הבינוני - גבוה, עלה בידן לתעד את פעולותיהן כחלק מהמאבק שלהן. כתגובת נגד, באותה עת היה נהוג לעשות סרטי היפוך מגדרי כדי לבזות את מאבקן. מיטב במאי הקולנוע, וביניהם מלייס, בכבודו ובעצמו, יצרו סרטים שלועגים לסופרג'יסטיות ומציירים אותן כגבריות, גסות ומי ששואפות לתפוס את מקום הגברים. לכן, הסרט של בלאשה, שמאיר את האימה של הגברים מהשתלטות נשית באור מגוחך, הוא כעין עמידה לצידן של הסופרג'יסטיות ומשמש כמעין כתב הגנה אמנותי. כמה מהפכני ואמיץ מצידה.

Guy Blache, Alice, **The consequences of feminism** (France: Gaumont Film Company, 1906), DVD. 8

Guy Blache, Alice, **Falling Leaves** (France: Gaumont Film Company, 1912), DVD. 9

שיעור 3 - אליס גי בלאשה - יוצרת מושכחת - חלק ב' (2 ש"ש)

קריאה בכיתה / כיתה הפוכה

בשנת 1914 מפרסמת אליס גי בלאשה מאמר דעה קצר תחת הכותרת "מעמד האישה בהפקת סרטים"¹⁰. נקרא אותו ונראה מה אומרת בלאשה על להיות אישה שעושה קולנוע.¹¹ בעקבות הקריאה נצא לדיון.

דיון

מה המאפיינים של יצירה קולנועית של אישה לפי בלאשה? מה דעתכם על הקביעות שלה?

רקע תיאורטי

בלאשה פעלה בניו ג'רזי, ועם עליית קרנה של הוליווד והתבססותה כבירת הקולנוע העולמית, היא איבדה את אהדת הקהל וירדה מנכסיה. גם נישואיה התפרקו. בצר לה, ב-1918 חזרה למולדתה צרפת ולא יצרה סרטים נוספים. האגדה מספרת שרגע לפני עזיבתה את ארה"ב, הוצע לה להכנס כמפיקה שותפה לסרט "קינג קונג", אך לא היה לה כסף להשקיע.

עם שובה לצרפת, פנתה ללא הרף, להיסטוריונים של קולנוע כדי שישלבו אותה בספריהם, אך לשווא. הקרדיט על עבודתה, נלקח ממנה וניתן שוב ושוב לגברים. היא החליטה לכתוב את זכרונותיה, אבל אף הוצאה לאור לא רצתה לפרסם אותה. בנוסף, בלאשה לא הצליחה לאתר עותקים של מאות סרטים שיצרה בארה"ב. למזלה הרב, בצרפת, בניו של גומון, מצאו עדויות למעורבותה של בלאשה באולפנים של אביהם ועל כך זכתה ב-1955 באות ליגיון הכבוד הצרפתי וב-1957 לאות הסינמטק הצרפתי. היא נפטרה ב-1968. זכרונותיה פורסמו רק ב-1986 הודות למאמצים רבים של ביתה, הרשומה כמחברת הביוגרפיה.

בלאשה יצרה כ-1000 סרטים קצרים וארוכים. בסרטיה ניכרת יד אמנית ייחודית ופורצת דרך. הסרטים עומדים במבחן הזמן וגם אחרי שנים כה רבות מעוררים מחשבה, רגש, דיון. היא ראויה להיכנס אל ספרי ההיסטוריה גם בשל כך, אם לא בשל תרומתה הרבה בצידו הטכני של הקולנוע. ואולם, חלקה של בלאשה בתולדות הקולנוע נמחק עד עצם היום הזה והיא כמעט שלא נלמדת בתיכונים ובבתי הספר הגבוהים לקולנוע. זו דוגמה עצובה להשכחה, ההפך מהנצחה, כלומר העלמה של תרומתן של נשים בתחום מסוים. בהקשר זה, חשוב לזכור כי התופעה של השכחה ומחיקת הישגים של נשים אינה ייחודית לקולנוע ואפשר לזהות אותה לאורך ההיסטוריה בתחומים שונים.

10 אליס גי בלאשה, "מעמד האישה בהפקת סרטים", פוליטיקלי קוראת (2014). הקדמה: סמדר זמיר. תרגום: אלון יודקובסקי. עריכה: סמדר זמיר ואלון יודקובסקי. גישה 07.05.2024. 20 יוני 2021.

11 ניתן לקרוא את המאמר ביחד בכיתה, או לעשות כיתה הפוכה, או לחלק את הכיתה כך שיקראו בקבוצות קטנות, או כל מה שמתאים לכיתה לפי שיקול הדעת של המורה.

שיעור 4 - משימת סיכום (4 ש"ש כולל עבודה עצמית והצגת תוצרים)

1. נפתח בכיתה את האתר [Women Film Pioneers Project](#)¹² נעשה בו סיור קצר ביחד. חשוב להראות לתלמידות שהאתר מחולק לקטגוריות תעסוקה שונות. נחלק את הכיתה לקבוצות.
2. כל קבוצה תבחר יוצרת מהאתר ותיצור רילס קצרצר או מאמר וידאו¹³ העוסק בה.
3. הרילס / מאמר הוידאו יכלול: שם היוצרת, תחום, שנות פעילותה, שנים בהן חיה, אזור גיאוגרפי והישגים מיוחדים. המידע ברילס/ מאמר הוידאו יכול להיות מועבר בכל דרך שתמצאו! שיחה, מונולוג, תמונות, משאל רחוב, ראיון...
4. התוצרים יוצגו בשיעור שייקבע במרחק זמן שיאפשר יצירת עבודות משמעותיות.

אפשרות אחרת היא לתת לקבוצות ליצור רילסים או מאמרי וידאו על נשים מושכחות מתוך הרשימה הסגורה המצורפת: הבמאית דורותי ארזנר שהמציאה את הבום; [העורכות הראשונות שהמציאו את המונטז](#)¹⁴; אידה לופינו שעסקה בתכנים פורצי דרך כמו אונס והפלה וגם הקימה חברת הפקה עצמאית; פרנסס מריון זוכת האוסקר הראשונה על תסריט מעובד; יליזבטה סבילובה שערכה את **"האיש עם מצלמת הקולנוע"** וצילמה את כניסת הצבא האדום לאושוויץ; מרי פיקפורד - שחקנית ומפיקה, שותפה להקמת איגוד הבמאים האמריקאי (לצד צ'פלין, גריפית' ונוספים); לואיס וובר שהיתה קולנוענית חשובה ומרכזית בסצינת הראינוע; ז'אמיין דולאק מראשונות הסוריאליסטים בקולנוע; שירלי קלארק, שהיתה הראשונה לביים סרט בהארלם ולעשות שימוש במצלמת יד; אספיר שאב, אם הקולנוע התיעודי מבוסס הארכיונים.¹⁵

12 ראו הערה 2.

13 משימת הרילס או מאמר הוידאו יכולה להתחלף בכל משימה יצירתית אחרת לפי שיקול הדעת של המורה.

14 Pearlman Karen, **After the facts** (Australia: The Physical Tv Company, 2018), DVD.

15 וייזל, חמוטל, זמיר, סמדר ואלפנט, ליאור, **"מלמדות קולנוע: הצעה להטמעה מגדרית בבתי הספר התיכונים"**, עמותת נשים בתמונה ופורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה (2017).

פרק 2

יוצרות

שיעור 1 - תפקידים ונתונים (2 ש"ש)

1. תרגיל התפקידים - בכיתה

יחד עם התלמידות והתלמידים נייצר רשימה של מכלול מקצועות הקולנוע: בימוי, עריכה, הפקה, צילום, ארט, הלבשה, כתוביות, תרגום, גרפיקה, סאונד, מוזיקה... אפשר ורצוי לעבוד מול רולר מקצועי של סרט.

נגדיר את כל התפקידים ונגיע עם הכיתה להבנה שבימוי הוא למעשה מחלקת העל שעובדת מול כל המחלקות במקביל, כאשר כל מחלקה מעמידה את החזון האמנותי בהיבט אחר, ולכן הבמאית היא המובילה של הסרט.

2. תרגיל הנתונים - בכיתה

נבקש מכל אחד ואחת לקחת רגע ולכתוב לעצמו או עצמה שם של סרט שהשפיע עליה / עליו עמוקות. אחרי כמה דקות נבקש מהם את שמות הסרטים ונערוך רשימה על הלוח. אחרי שערכנו את הרשימה נבקש שיבדקו בגוגל מי ביים את הסרטים. נראה שאת רובם בימו גברים.

3. דיון בעקבות התרגילים

נשאל - האם זה משנה אם גבר או אישה ביימו סרט? למה חשוב, אם בכלל, ללמוד על נשים בקולנוע? את תשובות התלמידות והתלמידים נכתוב על הלוח ונצא לדיון לאור הרקע התיאורטי הרשום מטה.

רקע תיאורטי

תעשיות הקולנוע ברחבי העולם נשלטות ביד רמה על ידי גברים ובתוך כך רוב הסרטים מבוימים על ידי גברים. בהוליווד מדובר על כ- 95%, ברוב מדינות אירופה סביב ה-85% ובישראל, בעשור האחרון בערך 75%. לדוגמה, בשנת 2018 חוקרת הקולנוע **ליאור אלפנט** מצאה שמתוך 270 סרטי עלילה באורך מלא, ישראליים ובינלאומיים, שהוקרנו בהקרנות מסחריות בבתי הקולנוע בישראל, 236 סרטים בוימו על ידי גברים, ו-34 בלבד על ידי נשים. שישה מתוכם בוימו על ידי גבר ואישה במשותף¹⁶.

מצד שני, בשנים 2020-2023 נשים זכו להישגים חסרי תקדים בתחום הקולנוע באופן גורף: קלואי ז'או זכתה באוסקר עבור **"ארץ הנוודים"** (2021)¹⁷, ז'וליה דוקרנו זכתה בפסטיבל קאן בפרס דקל הזהב עבור סרטה **"טיטאן"** (2021)¹⁸, קרלה סימון זכתה בפרס דב הזהב בברלין עבור הסרט **"אלקארה"** (2022)¹⁹, אודרי דיוואן זכתה באריה הזהב בפסטיבל ונציה עבור סרטה **"האירוע"** (2021)²⁰. בהמשך, בשנת 2022 זכתה ג'ין קמפיון באוסקר בקטגוריית הבמאית הטובה ביותר עבור בימוי סרטה **"כוחו של הכלב"** (2022)²¹. ואולם, הישגים אלה הם לא אופייניים לתחום ומאוד חדשים.

כפי שניתן ללמוד מהטבלה הבאה:

16 מומלץ לעדכן ולרענן את הנתונים. מידע אקטואלי מתפרסם ב- indie wire, Hollywood Reporter ועוד.

17 ז'או, קלוי, **ארץ נוודים** (צרפת: היגואי פילמס, 2021), דיו.די.

18 דוקרנו, ז'וליה, **טיטאן** (צרפת: סינמה ארטה, 2021), דיו.די.

19 סימון, קרלה, **אלקארה** (ספרד: TV3, 2022), דיו.די.

20 דיוואן, אודרי, **האירוע** (צרפת: רקטנגל הפקות, 2021), דיו.די.

21 קמפיון, ג'ין, **כוחו של הכלב** (ניו זילנד, ניו זילנד פילם קומיז'ון, 2021), דיו.די.

פרס	זכות
האוסקר האמריקאי בקטגוריית הבימוי מאז 1929	ג'יין קמפיון - כוחו של הכלב (Dog of the Power, 2022) קלואי ז'או - ארץ נוודים (Nomadland, 2020) קתרין ביגלו - מטען הכאב (Hurt Locker, 2010) מעבר לזכות, 5 נשים נוספות היו מועמדות ולא זכו בסופו של דבר: לינה ורטמילר - שבע היפיפיות (Seven Beauties, 1977) רות פראוור - ג'אבוולה - זכרונות אהבה מפירנצה (A Room with a View, 1986) סופיה קופולה - אבודים בטוקיו (Lost in Translation, 2003) גרטה גרוויג - ליידי בירד (Lady Bird, 2017) אמרלד פנל - צעירה מבטיחה (Promising women, 2020) חשוב - בין 1920-1940 פעלה בהוליווד במאית אחת בלבד (!!!) - דורותי ארזנר.
קאן - דקל הזהב מאז 1946	ג'וליה דוקורנו - טיטאן (Titan, 2021) סופיה קופולה - הפיתוי (The Beguiled, 2017) ג'יין קמפיון - הפסנתר (The Piano, 1993) יוליה סולנסטבה - Chronicle of Flaming Years (1961)
ונציה - אריה הזהב מאז 1936	אודרי דיוואן - Happening (2021) קלואי ז'או - ארץ נוודים (Nomadland, 2020) סופיה קופולה - אי שם (Somewhere, 2010) מירה נאיר - חתונת מונסון (Monsoon Wedding, 2001) אניס וארדה - עוברת אורח (Vagabond, 1985) מרגרטה פון טרוטה - שתי אחיות גרמניות (Marianne and Juliane, 1981)
ברלין - דב הזהב מאז 1951	מרטה מיסארוש - אימוץ (Adoption, 1975) לריסה שפיטקו - העליה (1977) יסמילה זבניץ' - Grbavica (2006) קלאודיה לוסה - La teta asustada (2009) אילדיקו אינידי - על גוף ונפש (On body and Soul, 2017) אדינה פינטיליה - Touch me not (2018) קרלה סימון - אלקס (Alcarras, 2022)

נתונים אלה²² מצביעים על השתתפות מאוד נמוכה של נשים כבמאיות בתעשייה ועל מיעוט מועמדות וזכויות באופן גורף, נשאלת השאלה **למה נשים לא זוכות להישגים בולטים בתעשיית הקולנוע? ולמה הן לא עושות יותר סרטים?**

הערה למורה - השאלה הזו כמוה כזריקת פצצה בחדר! בשלב זה התלמידות מתחילות לכעוס! מבחינתן, אם זה המצב כנראה שנשים פשוט לא רוצות לעשות סרטים או שהן לא מספיק מוכשרות.... צריך לתת להם להתבטא ולומר שבשיעור הבא נצפה בסרט התיעודי **"על כיסא הבמאי יושבת אישה"**²³ ונמשיך את הדיון לאורו. אפשר ומומלץ להראות **טריילר של הסרט כהכנה לצפיה בו**. ניתן להזמין את **במאית הסרט סמדר זמיר למפגש עם התלמידות**.

22 ראו הערה 17.

23 זמיר, סמדר. **על כיסא הבמאי יושבת אישה** (ישראל: דרומהפקות, 2020), די.וי.די.

שיעור 2 - עדויות (2 ש"ש)

בשיעור זה נקריין את הסרט "על כיסא הבמאי יושבת אישה" בבימוי סמדר זמיר²⁴.

הערה למורה: כהכנה לשיעור ולטובת העמקת הדיון, מומלץ מאוד לקרוא את המאמר (המרתק, הקצר!) "אבל מי יוצר את היוצרים" של פייר בורדייה²⁵. במאמר זה בורדייה שוטח טיעונים מרתקים על הקשר שבין האמנויות לסוציולוגיה ומפריך את התפישה לפיה עולם האמנות פועל על פי קריטריונים של מצוינות אמנותית גרידא ונקי מהשפעות חברתיות, כלכליות, מעמדיות, גיאוגרפיות וכדומה.

צפיה

"על כיסא הבמאי יושבת אישה" / סמדר זמיר (2020)

הנחיה לצפיה עבור התלמידות והתלמידים - במהלך הצפיה כתבו לעצמכם בצד סיבות למיעוט במאיות, כפי שעולות מהעדויות המובאות בסרט.

דיון בעקבות הצפיה²⁶

שאלות מרכזיות לדיון: למי מהבמאיות הכי התחברתם? למה? מה הקשיים שהבמאיות מתארות שעמדו/ עומדים בפניהן כיצירות קולנוע?

שימו לב והדגישו בפני התלמידות - הדיון על מגדר סוער, מסוכסך ולא אחיד. חלק מהבמאיות אומרות שהעובדה שהן נשים לא השפיעה על הקריירה שלהן, אחרות אומרות שדווקא היותן נשים הכתיבה אותה... ולמרות השיח הסוער, בואו נחזור למספרים. יש מעט במאיות בעולם. בכל העולם. **למה?** מהן הסיבות שהבמאיות מדברות עליהן?

סיכום: מתוך הסרט עולות מגוון סיבות לכך שיש מעט במאיות. ואף על פי כן, יהיו בכיתה מי שיגידו שנשים "פשוט לא רוצות להיות במאיות" וכל הדיון ייראה להם עקר.

ואולם, העובדות בשטח מצביעות על כך שנשים דווקא מאוד רוצות לביים. סרטי נשים מהווים מחצית ויותר מסרטי הגמר במוסדות ללימודים גבוהים לקולנוע²⁷. בנוסף, החל משנות ה-70' קמים עוד ועוד ארגונים, פסטיבלים, קבוצות, קרנות ואיגודים שכל מטרתם לקדם עשייה קולנועית של נשים. לכן נראה כי לא זו בלבד שנשים רוצות לביים סרטים, הן אפילו נאבקות לטובת העניין. אז מה קורה פה בעצם? אם הן רוצות, מה הבעיה? כולנו היינו רוצות ורוצים להאמין שאישה מוכשרת ונחושה, תצליח! שהכל בידיים שלנו. אבל רצון וכישרון הם כנראה לא כל התורה. במאמרו "אבל מי יוצר את היוצרים?" הסוציולוג **פייר בורדייה**²⁸ טוען שאחת הבעיות הקשות של האמנויות היא שהן מכחישות את המציאות הסוציולוגית. מה הכוונה? אומר בורדייה - האומנים, סוחריו האומנות, אנשי האקדמיה שעוסקים באומנות, אוצרי תערוכות, צרכני אומנות - כולם, שבויים באשליה שמה שקובע הצלחה או כישלון אמנותיים הוא כישרון. לא. אומר בורדייה. הכישרון הוא רק חלק קטן ומוערך יתר על המידה בשיח אודות אומנות. האמת היא שהצלחה או כישלון אמנותי, נובעים בעיקר מנסיבות חברתיות: אופנה משתנה, טעם אישי, אינטריגות, אינטרסים, רשת קשרים משפחתיים ואישיים. מאחורי הצלחה או כישלון של יוצרים עומדים בני אדם שמקבלים החלטות - מי יקבל את הפרס? למה דווקא הוא ולא הוא? למה עכשיו? כלומר הצלחה

24 זמיר סמדר 2020.

25 פייר בורדייה, "אבל מי יוצר את היוצרים?", בתוך **שאלות בסוציולוגיה**, עורכת שיזל ספירו (תל אביב: רסלינג 2005).

26 ייתכן שהדיון ידרוש שיעור נוסף ושהצפיה בסרט לבדה תמלא 2 ש"ש.

27 אלפנט, ליאור ואחרות. **תקרת הצלולאיד. מבט מגדרי על חלוקת העבודה, הפרסים והתמיכות בקולנוע הישראלי**. ישראל: מרכז אדווה. מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל (2021).

28 בורדייה 2005.

וכישלון הם גם תוצר של אינטראקציות, מערכות קשרים, נסיבות, שכמובן כפופים ליחסי כח. יש מי שמגיש מועמדות לפרס ויש מי שקובע אם לקבל את המועמדות או למי להעניק את הפרס. בעולם בו אנו חיות וחיים, ובתוך כך בתעשיות הקולנוע, עדיין ידו של הגבר הלבן על העליונה, ולכן הוא זה שקובע את האופנה, מכתיב את מה שנקרא ב"טוב טעם" או ב"טעם רע", פועל על פי אינטריגות ומקדם את האינטרסים שלו. ואיפה זה פוגש נשים שרוצות לעשות סרטים?

שיעור 3 - הכרות עם במאית ישראלית²⁹

צפיה

בשיעור זה ניתן לצפות בסרט של במאית ישראלית - באורך מלא / קצר³⁰.

דיון בעקבות צפיה

האם הצפיה בסרטה של היוצרת מהדהדת לכם חוויה של אפליית נשים? באיזה אופן? מה מדברי הבמאיות בסרט **"על כיסא הבמאי יושבת אישה"** מתגלם בסרט בו צפתה הכיתה? או שלא?³¹

הערה למורה:

במהלך הרצת התכנית בתיכון "אשל הנשיא" הוקרן בשיעור זה הסרט "אפס ביחסי אנוש" (2014) בבימוי טליה לביא³². הסרט, שעוסק בשירות צבאי, קרוב לחייהם של תלמידות ומעסיק אותם מכיון שהם עומדים לקראת גיוס. כמו כן, העובדה שמדובר בקומדיה מאפשרת "לנוח לתוך הסרט" ולשים בצד את המורכבויות של הדיון הסוער במגדר ופמיניזם.

בעקבות הצפיה, מצאו התלמידות דמיון בין החוויות שמתארות הבמאיות בסרט **"על כיסא הבמאי יושבת אישה"** ובין החוויות של הדמויות ב**"אפס ביחסי אנוש"**. כך למשל בדומה לכך שהקצינה רמה (שני קליין) תוהה במהלך **"אפס ביחסי אנוש"** האם לא קידמו אותה בגלל שהיא אישה מהדהדת את עדותה של הבמאית דנה גולדברג, שמאשימה את הלקטורים, על שלא נתנו כסף לפרויקט שלה משום שהיא אישה והם לא מבינים את עומק חוויתיה והחשיבות לתקף אותן בקולנוע. דוגמה נוספת שעלתה היא החיילת זוהר (דאנה אבגי), החווה ניסיון לאונס, שמהדהד את תרבות האונס וההטרדות המיניות, שהיתה לגמרי מקובלת בתעשיית הקולנוע המקומית, כפי שמתארת ג'ולי שלז.

ניתן לזהות הדהודים של דברי הבמאיות בסרטי במאיות רבים נוספים בדומה לדוגמא המובאת לעיל.

29 ייתכן ושיעור זה ידרוש יותר מ-2 ש"ש.

30 פילמוגרפיות של סרטי במאיות ישראליות מופיעות בנספחים.

31 שימו לב שהדיון כאן הוא תמטי ולא פואטי. שאלות של אסתטיקה בסרטי נשים יידונו בפרק "גיבורות".

32 לביא, טליה, **אפס ביחסי אנוש** (ישראל: יולי אוגוסט הפקות, 2014), די.וי.די.

שיעור 4 - תקרת הצלולואיד - בעיות (2 ש"ש)

קריאה בכיתה/ כיתה הפוכה

בשיעור זה נעמיק בסיבות לאפליית נשים בתעשיית הקולנוע ונציג פתרונות למיגורה כפי שעולים מדו"ח **תקרת הצלולואיד**³³ של החוקרת ליאור אלפנט ומרכז אדוה. הדו"ח מפרט מספר סיבות לאי השתלבותן של נשים בתחום הקולנוע בישראל.

נחלק את הכיתה לחמש קבוצות. כל קבוצה תקבל סעיף אחד מתוך הדו"ח, תדון בו ותציג אותו בצורה מעניינת בפני הכיתה: מאמר וידאו, רילס, מצגת או כל משימה יצירתית אחרת לפי שיקול הדעת של המורה. כדי לקרב אותם לחוויה המתוארת בדו"ח ולהקל על העיבוד למשימה יצירתית, חשוב לבקש שינסו לחשוב על הכרות עם קושי דומה מעולמות העבודה של הוריהם או אפילו מעבודתם כבני ובנות נוער.

חמש הסיבות לדיון בקבוצות השונות:

1. סביבת עבודה ונורמות תעסוקתיות המקשות על שילוב משפחה ועבודה (עמ' 49).
2. סטריאוטיפים מגדריים (עמ' 51).
3. עולמות התוכן בזרם המרכזי של הקולנוע (עמ' 51).
4. מיעוט של מודלים לחיקוי (עמ' 52).
5. חשיפה מוגברת להטרדות ותקיפות מיניות (עמ' 52). אפשר להרחיב סעיף זה לכדי שיעור אחד או יותר המוקדשים לתנועת **#metoo**. מומלץ לערב בתהליך כזה את היעצת והמחנכת.

שיעור 5 - תקרת הצלולואיד - פתרונות (2 ש"ש)

דיון

בעקבות הצגת הסיבות להיעדרות נשים מעמדות מפתח בתעשיית הקולנוע בשיעור הקודם, נשאל בכיתה - מה לדעתכם ניתן לעשות כדי לצמצם את אפליית הנשים בתחום הקולנוע?

קריאה בכיתה/ כיתה הפוכה

נקרא את עמוד 66 בדו"ח ונדון בפתרונות שמציעות כותבות הדו"ח ולאורם נמשיך את הדיון.

דיון המשך

מה דעתכם על הרעיונות המוצעים בקצה הדו"ח? האם הם דומים לפתרונות שעלו בכיתה? האם הפתרונות המוצעים ישימים? אפקטיביים? האם הם יכולים להביא לשינוי? האם בכיתה עלו רעיונות שלא מופיעים בדו"ח?

רקע תיאורטי

בעמוד 66 כותבות הדו"ח מציעות מהלכים שונים של הטמעה מגדרית לטובת תיקון האפליה, המתקיימת בתעשיית הקולנוע המקומית. הטמעה מגדרית פירושה התאמת שוק העבודה לצרכי נשים. מחקרים מוכיחים כי הטמעה מגדרית היא כלי עוצמתי לשינוי בשוק העבודה ובנוסף הפעלת מנגנוני הטמעה מגדרית מחזירים את הכח לידיהן של הנשים, אשר הופכות מקורבנות של הדרה, אפליה והשכחה לסוכנות של שינוי.

שיעור 6 - משימה מסכמת (2-6 ש"ש)

לסיכום הפרק יבצעו התלמידות משימה מסכמת.

מטרת המשימה המסכמת היא לאפשר עיבוד של החומר שנלמד בפרק. ההנחיה של המשימה המסכמת והיקפה הן בהתאם לשעות שעומדות לרשות המורה במגמה. במרכז המשימה המסכמת צפיה בסרט עלילתי של במאית ישראלית. בנספחים תמצאו רשימות של סרטים עלילתיים קצרים ובאורך מלא, אשר מתאימים להקרנה בבתי ספר תיכוניים. בעקבות הצפיה בסרט ייצאו התלמידות למשימה בקבוצות/ זוגות/ יחידים- לפי בחירת המורה ועל פי האפשרויות העומדות בפני המגמה.

הצעות למשימה מסכמת על סרט של במאית ישראלית³⁴:

1. עיצוב פוסטר חדש לסרט.
 2. עריכת טריילר חדש לסרט.
 3. הצגת סצנה/ פריים שהתחברו אליהם מתוך הסרט בכיתה.
 4. כתיבת פיץ' לסרט.
 5. כתיבת סוף אחר לסרט.
 6. עריכת ראיון עם הבמאית על הסרט - מצולם/ מוקלט.
 7. ניתוח דמות מהסרט.
 8. הקלטת פודקאסט קצר שמוקדש לסרט.
 9. יצירת רילס שמוקדש לסרט.
 10. יצירת מאמר וידאו קצר על הסרט/ הבמאית.
- את התוצרים יציגו התלמידות בכיתה. אפשר גם לקיים סביב הפרזנטציות אירוע חגיגי ולהזמין את כל המגמה ו/או הורים.

המלצה למורה

מומלץ מאוד להזמין לסיכום הפרק, הקרנה של סרט עלילתי באורך מלא בבימוי של במאית ישראלית + מפגש עם הבמאית/ יוצרת מהקאסט. אפשר מתקציב המגמה ואפשר מהיצע של סל תרבות או גפ".

34 תודה למרב שורש על כתיבת משימת הסיכום.

דיון

התלמידות יציגו את תוצרי המשימה המסכמת ובעקבותיהם נקיים בכיתה דיון. במידה והתוצרים מוצגים באירוע נפרד, נקיים את הדיון המסכם בסמיכות האפשרית לאירוע. נשאל בכיתה מה למדנו על השתתפות נשים בקולנוע? מדוע היא חשובה? האם היא ניכרת בסרטים בהם צפיתם? האם בעקבות הלמידה השתנתה הצפייה שלנו בסרטים?

פרק 3

גיבורות

שיעור 1 - כוכביות (2 ש"ש)

תרגיל

נבקש מהתלמידות לבחור תמונה של כוכבת שהם אוהבים, מעריצות, מעריכים. כדאי לשתף את התמונות בפדלט או באופן אחר כך שכל הכיתה תצפה בתמונות ביחד. לאור אוסף התמונות שהתגלה לנו, נשאל:

- מה אנחנו מרגישות ומרגישים אל מול אוסף התמונות הזה?
- מה זה כוכב? כוכבת?
- האם יש הבדל בין כוכב ממין זכר לכוכבת ממין נקבה? מה ההבדל?
- האם אפשר לזהות מכנה משותף בין כל הכוכבות שמופיעות לפנינו? (גיל, מראה, מוצא, אופן הלבוש)
- מה הופך אותן לכוכבות?
- אילו תכונות של כוכבות מעודדת אותנו התרבות לחקות וכיכד? (קידום מוצרים/ אופנה)
- מה עושות הכוכבות? הן עובדות? במה?
- האם אנחנו יכולות לחשוב על במאית כוכבת?
- למה ידוע לנו כל כך הרבה על כוכבות וכוכבים וכל כך מעט על יוצרות ויוצרים?

בפרק זה נחקור את הקשר בין הדימוי של האישה על המסך למבט של היוצרת. מאחורי הקלעים.

שיעור 2 - המבט הגברי (2 ש"ש)

רקע תיאורי

כבר משנות ה-70 של המאה ה-20 וכחלק מהגל השני של הפמיניזם, בארה"ב ובבריטניה, החל לתסוס המחקר הפמיניסטי על קולנוע. החוקרות ביקשו להעלות על נס את תרומתן של נשים להתפתחות הקולנוע ולהכליל אותן בתולדות הקולנוע כיוצרות וכגיבורות. במקביל, הן ביקשו לחשוף ולבקר דימויים פטריארכליים של נשים בקולנוע³⁵. לצד המחקר, ננקטו צעדים פמיניסטיים בשטח דוגמת הקמת פסטיבלים לסרטי נשים ופרסום ביקורות קולנוע פמיניסטיות³⁶.

נחקר להלן את הקשר בין קולנוע ומגדר באמצעות המושגים "מבט" (GAZE) ו-"ייצוג". ננסה לעמוד על המאפיינים של "המבט הגברי", כפי שהגדירה לורה מאלווי והאלטרנטיבות שהעמיד לו המחקר הפמיניסטי של הקולנוע. בתוך כך נכיר באופנים בהם מבט זה יצר ייצוגים של נשים בקולנוע ועיצב את דמות האישה בהמשך נתוודע אל החלופה שמציע "המבט הנשי"³⁷.

"מבט" הוא מושג מפתח בקולנוע והוא מיוחס למערכת היחסים המתקיימת בין המצלמה לאובייקט/סובייקט המצולם. כשנדון במבט במובן ובהקשר הקולנועיים נשאל - מה מצולם? כיצד הוא מצולם? האם מה שמצולם תופס את הפריים כולו? האם הוא חתוך? האופן שבו מצולם אובייקט / סובייקט מלמד אותנו על המבט. אובייקט שנראה בשלמותו מבקש שנתבונן בו לפרטי פרטים, אובייקט שמצולם קטוע יעורר בנו אי נוחות ועוד ועוד.

במאמרה המכונן "עונג חזותי וקולנוע נרטיבי" מוצאת לורה מאלווי³⁸ שבקולנוע הוליוודי קלאסי, המצלמה מתבוננת בנשים בעין מציצנית. לפי מאלווי גוף האישה, במרבית הסרטים, נחתך ונראה באופנים שמזכירים מבט מבעד לחור המנועול. האישה היא אובייקט אירוטי הנתון למבט של דמות הגבר בסרט. מבט זה, אותו היא מכנה "המבט הגברי" הופך גם את צופות וצופי הסרט לשותפים למבט מציצני. באמצעות האישה הופכת לאובייקט חסר מבט, אשר ההתבוננות בו מסבה לצופות ולצופים את "העונג הסקופופילי", עונג מציצני. עוד טוענת מאלווי כי הצופה אינו מודע. לעובדה שהמבט שייך לבמאי/ צלם ושהוא נתפס כנטרלי, מה שמחזק את הנרמול והאובייקטיביות המדומה שלו. האלטרנטיבה, לפי מאלווי, מצויה בחשיפת הטכניקה הסקופופילית וביצירת סרטים שאינם מאפשרים עונג סקופופילי. כך יוצר לטענתה מודל קולנועי פמיניסטי שיש בכוחו להעמיד אלטרנטיבה לקולנוע הדומיננטי. אותו "מבט גברי" שמזהה מאלווי במחקרה מ-1975 - מתגלגל חמישה עשורים אל ימינו אנו³⁹ ושולט היום לא רק בקולנוע אלא גם בטלוויזיה, במדיה הדיגיטלית ולמעשה בכל מדיום ויזואלי. היינו, המבט הגברי המחפץ את האישה הוא עדיין ברירת המחדל על אף שקמו לו חלופות⁴⁰.

35 Pam Cook and Philip, Dodded, **Women and film: A Sight and Sound Reader** (Philadelphia: Temple UP, 1993).

36 שאער מעודד, ישראלה. "הקולנוע שאין לו שם. על קולנוע נשים ישראלי מוקדם 1969 - 1983" (אוניברסיטת תל-אביב, עבודת מא.), 2016.

37 Iris, Brey, **The Female Gaze** (France: Editions de l'Olivier, 2020).

38 מאלווי, לורה. "עונג חזותי וקולנוע נרטיבי." תרגום: רועי רוזן. בתוך: **ללמוד פמיניזם: מקראה**. עריכה: דלית באום ואחרות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006, 118 - 173.

39 יעל מונק, "קולנוע ומגדר". אוניברסיטת תל אביב (2005).

40 Brey, The Female, 2020.

צפיה ביקורתית בכיתה - איך נזהה מבט סקופפילי בקולנוע?

צפיה

"אני, אתה וכל השאר" / מירנדה ג'ולי (2005)⁴¹

"אמריקן ביוטי" / סם מנדס (1999)⁴²

נקרין לתלמידות את הסצנה בה "מתאהב" לסטר באנג'לה בסרט "אמריקן ביוטי". מיד אחר כך נקרין את סצנת ההתרפסות של השכן בפני הנערות מתוך הסרט "אני, אתה וכל השאר".

בעקבות הצפיה בשתי הסצנות ברצף נשאל:

האם הנערה ב"אמריקן ביוטי" מוחפצת? איך אנחנו יודעים? מה עם הנערות ב"אני, אתה וכל השאר"? נחזור יחד עם התלמידות לסצנות ונתבונן כיצד המבט מעצב את הפרשנות שלנו.

ב"אמריקן ביוטי" גופה של הנערה מצולם כשהמצלמה עוברת על חלקי גופה הפרטיים באופן שבו היא מצטיירת כפתיינית (SCANNING) בעוד שבסרט "אני, אתה וכל השאר" הנערות מצולמות בטו-שוט, יחד. זאת ועוד, הליהוק של הנערה ב"אמריקן ביוטי" הוא ביטוי של מודל היופי של התרבות המערבית - בלונדינית, שיער חלק, עיניים כחולות, שפתיים מלאות, רזה. היא לבושה במחשוף ובבגדים שמדגישים את קימורי גופה. לעומת זאת, בסרט "אני, אתה וכל השאר", הנערות לבושות קצ'ואל ובאופן שאינו מדגיש או מבליט את גופן ומיניותן. כך מעוצבת הסקרנות המינית של הנערות כתמימה וילדית ואילו זו של אנג'לה כנשית, פתיינית ובשלה.

אם כן, המבט על הנערה ב"אמריקן ביוטי" הוא "מבט גברי", מחפיץ, המכתיב עונג סקופפילי. ואילו, המבט על הנערות ב"אני, אתה וכל השאר" אחר... הוא אינו מחפיץ ומציצני. זהו "המבט הנשי".

41 ג'ולי, מירנדה, **אני, אתה וכל השאר** (ארצות הברית, פילם פור, 2005), די.וי.די.

42 מנדס, סם, **אמריקן ביוטי** (ארצות הברית: דרימוורקס, 1999), די.וי.די.

שיעור 3 - המבט הנשי (2 ש"ש)

הקדמה

בשיעורים הקודמים דיברנו על "המבט הגברי" והגדרנו את האופנים בו הוא משפיע על ייצוג נשים. דיברנו עוד על חווית הצפייה שמבט זה מבנה. היום נכיר את המושג "מבט נשי" שמבקש להוות אלטרנטיבה ל"מבט הגברי".

דיון

נשאל בכיתה - איך הייתם מגדירות "מבט נשי"? מה הרעיונות שהמושג הזה מעלה בכם? נערוך על הלוח רשימה עם המחשבות והרעיונות של הכיתה. מהדיון ניגש אל הרקע התיאורטי.

רקע תיאורטי

בעבודת המאסטר שלה, העוסקת בקולנוע נשים מוקדם בישראל, שואלת ישראלה שאער מעודד:

האם קולנוע של נשים הוא כזה שבונים על ידי נשים? מה תפקידו של קולנוע זה? והאם קיימת צורת ביטוי נשית ייחודית? [...] האם לאור הדרת נשים בקולנוע, הן ברמת ייצוגן והן כיוצרות, ניתן ליצור קולנוע נשים שיהווה חלופה רדיקלית למסורת הקולנוע הרווחת? או שמא יש למקם את קולנוע הנשים בתוך המסורות הקולנועיות הקיימות?⁴³

החוקרת איריס ברי⁴⁴ טוענת כי המבט הנשי קיים עוד בקולנוע של הבמאית הראשונה אליס גי בלאשה, אם כי הוא הודחק לשוליים והושתק כמעין סוד. היא מוצאת כי התיאוריה איחדה בין המושג "מבט נשי" לסרטי במאיות והיא מבקשת להתיר קשר זה ולבחון את המבט הנשי בעיניים רעננות. לדבריה המבט הנשי קורא לנו לחשוב באופן אחר, לחקור את הגוף שלנו. ברי מציעה לחקור ולמייין את הדימויים של המבט הנשי ומבקשת להבהיר כי הוא איננו תמונת המראה של המבט הגברי, שמגדירה מאלווי, אלא דרך חדשה לתפוס ולהגדיר דימויים. לצורך העניין, החפצה, בין אם היא של דמות אישה ובין אם היא של דמות גבר, תחשב לביטוי של "מבט גברי". זאת מכיוון ש"מבט נשי" מתקיים כאשר הדמויות בסרט הן סובייקטים, וכאשר הצופה נדרשת לקחת חלק פעיל בצפייה ולא להיות צופה פסיבי המתענג במבט מציצני כפי שמבנה המבט הגברי. בסרטים בהם מופיע המבט הנשי, נרגיש חלק מהסרט. למשל בסרט "אור"⁴⁵, כאשר גוף הגיבורות נחתך בפריים הסטטי, הצופה תחפש/יחפש אותן, את ההמשך שלהן, שלמעשה נמצא מחוץ לתמונה. החיתוך של הגיבורות מפעיל ומחייב את הצופה להיות שותפה למתרחש בסרט. כך למעשה, קרן ידעיה, במאית הסרט, יוצרת מרחב שמכתיב לנו להיות פעילותים בחווית הצפייה והופכת את הדמויות לסובייקטים. לפי ברי, משנות ה-90 ואילך, החל הגוף לעמוד בלב חווית הצפייה, כאשר טכניקות קולנועיות מסוימות מייצרות צפייה פעילה בסרט. למשל פניה ישירה של הדמות למצלמה בטקסט או במבט מבטלת את האפשרות לראות בדמות פתיינית (כמו בסוף הסרט "אור"). ישנן גם טכניקות מסורתיות יותר כמו שימוש בוויס אובר אשר מחברים לתודעה של הדמות (כמו בסרט "עושות סדר"⁴⁶), מצלמה סובייקטיבית שמאמצת את נקודת המבט של הגיבור.ה. (כמו בסרט "אני, אתה וכל השאר") או חלומות וחזיונות הקוטעים

43 מעודד, הקולנוע, 2013.

44 Brey, The Female, 2020.

45 ידעיה, קרן, אור (ישראל: ביזבי הפקות, 2004), דיו.די.

46 וולפה פטרה, עושות סדר (גרמניה, זודיאק, 2017), דיו.די.

את הנרטיב ואת רצף ההתרחשויות ומכניסים את הצופה לתת מודע של הדמות (גם כאן, כמו בסרט "אני, אתה וכל השאר") וכמובן ישנו הקלוז אפ שמשקף לנו את הרצונות והתחושות של הגיבורה (כמו בסרט "ולקחת לך אישה"⁴⁷). עוד טוענת ברי כי "המבט הנשי" מציע תשוקה שאינה מבוססת על יחסי כח א-סימטריים כי אם על שוויון והדדיות. לטענתה "המבט הנשי" הוא אקט מודע ולכן הוא מייצר דימוי פוליטי מודע לעצמו. הוא לא קורה מעצמו או במקרה. זוהי דרך מחשבה. לדבריה ניתוח "המבט הנשי" פותח שדות רבים של מחשבה ומציע הערכה מחודשת של הדימויים שטיפחו מעל מאה שנות קולנוע. דימויים אשר הוליכו שולל - את אהבתנו לסרטים. ברי מציעה לחשוב מחדש על דימויים שכבר פגשנו ולחפש אחר אלה שנעדרו מהמסכים שלנו ולהפכם לנראים. חשוב להבין כי כולנו הורגלנו ב"מבט הגברי" והוא נתפס לנו כנטרלי, אובייקטיבי ונורמלי.

47 אלקבץ, רונית ושלומי, ולקחת לך אישה (ישראל, זנגר פילמס, 2004), די.וי.די.

שיעור 4 - אישה יפה (2 ש"ש)

צפיה

"אישה יפה" / ג'רי מרשל (1990)⁴⁸

48 ג'ולי, אני אתה וכל השאר.

שיעור 5 - התנסות פעילה במבטים (2 ש"ש)

דיון בכיתה בעקבות צפיה בסרט "אישה יפה"

מהסרט עולה רושם שזנות היא משלח יד לגיטימי ואף זוהר. נאמר לתלמידים, שהפערים בין הזנות כפי שמוצגת בסרט, וכפי שהיא מתרחשת במציאות, עצומים, וכדי להמחיש אותם נקרא בכיתה עדות של אישה בזנות⁴⁹, שפורסמה בעיתון "הארץ"⁵⁰.

אחרי קריאת העדות, נקרין בכיתה את סצנות הפתיחה וסצנת הסיום של הסרט "אור".

צפיה

"אור" / קרן ידעיה (2004)⁵¹.

דיון בכיתה

האם אפשר שנשים שמוכרות את גופן תהיינה מאושרות? האם ויואן בסרט "אישה יפה" היא אובייקט או סובייקט? איך יודעות? ומה לגבי רותי ואור בסרט "אור"?

הערה למורה

בצילומים לאחת הסצנות בסרט "אור", קרן ידעיה, במאית הסרט, ביימה נשיקה בין הגיבורה והשכן החייל. ידעיה הבחינה, שהחולצה של השחקן, חושפת זרוע שרירית ויפה, ומציירת את הנשיקה כסקסית, ואולם היה חשוב לה שזה לא יראה סקסי, שיהיה ברור שהוא מנצל אותה. לכן ביקשה ממנו ללבוש חולצה שתכסה את זרועותיו ותנטרל את "העונג הסקופופילי" ואת האירוטיות שבנשיקה.

כמו כן, אפשר ורצוי לספר שבמקור "אישה יפה" היה סרט ריאליסטי אפל והאולפנים שינו אותו מהקצה עד לקצה עד כדי כך שהתסריטאי שלו כבר לא זיהה אותו. כמובן שהשינוי נעשה כדי להביא קהל. אף אחד לא רוצה לבוא לקולנוע כדי לפגוש את עוולות העולם, נכון?

חשוב! רקע תיאורטי קריטי

כדי לא להשאיר את נושא הזנות באוויר, חשוב לתת על קצה המזלג מעט נתונים סטטיסטיים:

- הגיל הממוצע לכניסה למעגל הזנות הוא 13.
- רוב הנשים בזנות מכורות לסמים ואלכוהול - ההתמכרות היא תוצר לוואי של העיסוק בזנות, מכיוון שהכאב הרב - הנפשי והפיזי - שנגרם לנשים, דורש טשטוש.
- רוב הנשים בזנות מתות לפני גיל 40 מהתמכרות או ממחלות מין וסיבוכיהן.
- מעל 90% מהנשים בזנות היו קורבן לפגיעה מינית או גילוי עריות בילדות.
- נשים רבות בזנות הן דור שני ואף יותר למעגל הזנות.
- נשים בזנות חשופות לאלימות מצד לקוחות ולפי עדויות נאנסות בממוצע פעם בשבוע.

49 איילת, שני. "עשו לי כל דבר רע או מפחיד שאת יכולה לחשוב עליו", הארץ, נובמבר 25, 2022, 24-16.

50 תרגיל הקריאה והצפייה המוצע כאן הוא פרי עמלה של ליאת קפלן.

51 ידעיה, אור.

- במדינת ישראל כיום לא קיימים מנגנוני שיקום משמעותיים ומספקים עבור נשים שרוצות לצאת ממעגל הזנות. נשים אלה זקוקות לקורת גג, רכישת מקצוע, קצבה שתאפשר את שיקומן עד "שיעמדו על הרגליים" ויהיו עצמאיות, גמילה מסמים ואלכוהול, טיפול נפשי אינטנסיבי לכל החיים ועוד.

סיכום

מתוך הדיון בשיעורים 1 ו-2 נגדיר קולנועית את המושגים "אובייקט" ו-"סובייקט".

אובייקט - חסר מבט, חסר רצון, קטוע, חסר הקשר, פונקציונלי, כמו חפץ.

סובייקט - בעלת מבט ורצון, אנושי, מלא, שלם, בעלת קיום קולנועי מוצדק.

ניתן לומר כי הנערות ב"**אני, אתה וכל השאר**", כמו רותי ואור בסרט "**אור**" הן סובייקטים, ואילו ויואן ב"**אישה יפה**" ואנג'לה ב"**אמריקן ביוטי**" הן אובייקט מיני.

שימו לב שהסרטים בהם זיהינו את האישה כסובייקט בווימו על ידי נשים פמיניסטיות ונעשו מחוץ להוליווד. כמו כן ובהתאמה, שני הסרטים בהם זיהינו את האישה / הנערה כאובייקט בווימו על ידי גברים בהוליווד.

תרגיל בית

נחלק את הכיתה לשתי קבוצות -

מכל אחד ואחת מתלמידי קבוצה א' נבקש להביא לשיעור הבא שוט / סצנה קצרה (עד 2 דק') מתוך סרט, סדרה, פרסומת, סרטון, קליפ - שמדגים מבט סקופופילי, מבט גברי.

מכל אחת ואחד מתלמידי קבוצה ב' נבקש להביא לשיעור הבא שוט / סצנה קצרה (עד 2 דק') מתוך סרט, סדרה, פרסומת, סרטון, קליפ - שמדגים מבט שאינו סקופופילי, מבט נשי.

שיעור 6 - פרזנטציות של מבט (2-6 ש"ש)

התלמידות יציגו שוטים וסצנות קצרות (עד 2 דק') מתוך סרטים, סדרות, פרסומות, סרטונים וקליפים - שמדגימים מבט סקופופילי ומבט שאינו סקופופילי. במצטבר ובהינתן שכל תלמידה הביאה קטע לצפיה בכיתה, נראה מספר די גדול של דימויים מנקודת מבט סקופופילית ושאינה סקופופילית. לאור השיעור הקודם נדון בכיתה ונטמיע מושגים אלה. נדבר גם על היוצרת שמאחורי מבט כזה או אחר.

שיעור 7 - שטיפת מח (2 ש"ש)

צפיה

"שטיפת מח: סקס, מצלמה, כח" / נינה מנקס (2022)⁵².
ניתן לצפות בסרט במלואו או בקטעים מתוך הסרט.

דיון

בעקבות הסרט נקיים דיון מסכם בכיתה על חשיבותה של נקודת המבט ביצירת אובייקט / סובייקט ובכינון מבט מחפץ / שאינו מחפץ - מבט נשי ומבט גברי.

52 מנקס, נינה, שטיפת מח: סקס, כוח, מצלמה (ארצות הברית: מנקספילם 2022), דיו.די.

שיעור 8 - תת ייצוג ומבחן בצ'דל (4 ש"ש)

רקע תיאורטי

החפצת הנשים איננו הרעה החולה היחידה של "המבט הגברי". תוצאה נוספת של מבט זה היא ייצוג סטריאוטיפי ושולי לצד תת ייצוג של נשים בקולנוע.

ייצוג הוא דימוי, שיקוף או שחזור של דבר-מה בעולם ה"אמיתי". הכוונה לחפץ, אדם, קבוצה או מאורע אשר יוצגו או תווכו באופן כלשהו. כשמדובר בטקסט כתוב, קל לראות את התיווך הזה. הדבר יוצג כסימנים על עמוד, או "מלים", שאיננו נוטים לבלבל בין לבין הדבר עצמו. אך כשמדובר באמצעי תקשורת כגון קולנוע וטלוויזיה, נראה כאילו הייצוג דומה הרבה יותר לחווית המציאות שלנו. קלטת וידאו של חתונה, למשל, נראית מבחינות רבות כמו הדבר עצמו, ובוודאי שהרבה יותר מאשר תיאור המאורע ביומן אישי (אף שבעתיד, אפשר שהיומן יראה כתיעוד "כן" יותר של המאורע)⁵³

מחקרים⁵⁴ מוצאים שברוב הסרטים שגברים מביימים, הגיבור יהיה גבר. כמובן שיש גם יוצאים מן הכלל, אך כמו שנאמר: "אין היוצא מן הכלל, מעיד על הכלל!" כלומר עצם זה שיש במאים בודדים שמציגים נשים כסובייקט, אין בכך כדי להעיד על המציאות הכללית הרחבה. זאת ועוד, חשוב לומר שהעובדה שגברים מספרים סיפורים, שבמרכזם עומדים גברים, לא נובעת משנאת נשים וצורך בהשפלתן, אלא מתוך עיקרון פשוט של "רק על עצמי לספר ידעתי" כלומר הם פשוט מספרים, באופן מאוד אנושי, את הסיפורים שלהם כגברים סביב תשוקות, כאבים וחוויות חייהם. אולם, מכיוון שרוב הסרטים, מבויימים על ידי גברים, בפועל נשים זוכות לייצוג שולי. לפי תרזה די לאורטיס⁵⁵, בקולנוע הדומיננטי, הנשים זוכות לייצוג קולנועי מכליל, סטריאוטיפי וסקסיסטי ונקרעות בין ייצוג זה לבין יישותן החברתית, הרחוקה מייצוג זה וכפופה לו בעת ובעונה אחת⁵⁶. גם היום, מופיעות מעט מדי נשים על המסך ביחס לגודלן באוכלוסיה וגם אלה שמופיעות לא ממש מייצגות את המגוון הקיים מבחינת גיל, משקל, צבע עור, מעמד, מקצוע, מצב משפחתי, נטיה מינית וכולי. האישה בקולנוע לרוב מתפקדת כהסחת דעת ארוטית, אובייקט מיני, עלמה במצוקה, פאם פאטאל וקורבן. תפקידה בסרט הוא להיראות טוב ולשפר את הנראות של הגיבור. רק לעיתים רחוקות נשים מלוהקות לתפקידים בהם מגולמים עוצמה וכח ואם וכאשר ילוהקו לתפקיד כזה, הן יענשו על שהשתמשו בכוחן ובעוצמתן. בסרטים רבים קולן של נשים יישמע בזעקת אימה, בכי או כתוצאה מהנאה מינית, ואולם נרטיבית - לא יהיה להן קול. תפקידן יהיה לאשר את החלטות הגיבור והן כשלעצמן יהיו חסרות אונים בכל הנוגע לאפשרות לקבל החלטות.

בקולנוע פופולרי ניתן לומר אפוא כי נשים מגלמות בעיקר קצוות בינאריים: "ילדה טובה" או "ילדה רעה", המאהבת או האישה המסורה, קדושה (=בתולה) או קדשה (=זונה). דרכה להגשמה עצמית לא עוברת במוחה או בעצמאותה, אלא באהבתו של גבר אליה ובמראה שכולל את השיער, הגוף והבגדים הנכונים.

כמובן שיש גם ייצוגים אחרים, אבל רוב הייצוגים של נשים בקולנוע, עונים על התיאורים הנזכרים לעיל.⁵⁷

53 קמה, עמית ופירסט, ענת. על ההדרה: ייצוגים תקשורתיים של קבוצות מיעוט (תל אביב: רסלינג, 2015).

Jean Petroll and Virginia Wright Wexman, *Women Experimental Filmmaking* (Chicago: University of Illinois Press, 2005).

Teresa de Lauretis, "Aesthetic and Feminist Theory: Rethinking Women's Cinema," *New German Critique* 34 (1985): 154-175.

Molly Haskell, *From Reverence to Rape: The Treatment of Women in the Movies* (New York: Holt, Reinhart and Winston, 1974).

Sara Gilligan, *Teaching Women and Film* (London, Eng: BFI Education, 2003).

10 ת'ורנהם⁵⁸ מוצאת כי יש שלוש קטגוריות של ייצוג נשים בסרטים:

1. ייצוג קולנועי - האישה כדימוי.
 2. ייצוג פיזי - דמות של אישה אמיתית מההיסטוריה / תרבות.
 3. ייצוג פמיניסטי - דמות של אישה "אמיתית" שמדברת ומתנהגת כמו אישה בעולם האמיתי, החוץ קולנועי.
- לטענתה גם אם דמות האישה מבוססת על דמות היסטורית אין זה אומר שבהכרח היא תזכה לייצוג מורכב ועמוק. כלומר - דמות של סופרת, פוליטיקאית או מלכה עשויה גם היא להיכלל בקטגוריה של ייצוג סטריאוטיפי.

מרג'ורי רוזן⁵⁹ ומולי הסקל⁶⁰ טוענות שרק נוכחות גדולה יותר של יוצרות בתחום הקולנוע תביא למסך ייצוג נשי שאינו סטריאוטיפי, אשר משקף נכוחה את המציאות של היות אישה דוגמת נשים מבוגרות, עקרות בית, נשים עובדות או בשתי מילים - נשים "אמיתיות". בהמשך לייצוג סטריאוטיפי של נשים, הקולנוע מבטא גם **תת ייצוג של נשים**⁶¹, כלומר העדר ייצוג שמשקף את כמות ואיכות הנשים באוכלוסייה של העולם האמיתי. בהקשר זה חובה להזכיר את מבחן בצ'דל שיצרה בשנת 1986 הקריקטוריסטית **אליסון בצ'דל**⁶².

צפיה

"מבחן בצ'דל" / פורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה בישראל (2012)⁶³.

תרגיל

1. בעקבות מבחן בצ'דל נבקש מהתלמידות לכתוב, כל אחת ואחת לעצמו/ עצמה את שם הסרט האהוב עליך (חשוב שיהיה סרט ולא סדרה מכיוון שהמבחן מתייחס לקולנוע ולא לטלוויזיה).
2. אחרי שכתבו נשאל: האם הסרט עובר את מבחן בצ'דל?
3. נערוך על הלוח טבלה עם שתי עמודות - עובר את מבחן בצ'דל ו-לא עובר את מבחן בצ'דל ונסמן בטבלה.

דיון

כמה סרטים עברו את מבחן בצ'דל? מה זה אומר? מי ביים / ביימה? האם אפשר לזהות הלימה בין מין הבמאי. לייצוג הנשים בסרט?

רקע תיאורטי לסיכום הדיון

ברוב הסרטים המבויימים על ידי נשים, כלומר סרטים בהם המספרת היא אישה, הגיבורה הראשית תהיה אישה. רובם עוברים את מבחן בצ'דל, כלומר יהיו בהם לפחות שתי נשים עם שמות שמדברות אחת עם השנייה על נושא שהוא לא גבר. בשנים האחרונות ועם העלייה, היחסית, במספר הנשים שמביימות סרטים, מגיעים ייצוגים חדשים ונרטיבים מרעננים למסך. ניתן לומר, אם כן, כי כניסתן של נשים כמספרות הסיפור לקולנוע משנה את הייצוגים הנראים על המסך ומוכיחה את קביעתה של **יעל מונק**: "התשובה

Sue Thornham, *Passionate Detachments: An Introduction to Feminist Film Theory* (London England: 58 Arnold, 1997).

Marjorie Rosen, *Popcorn Venus: Women, Movies and the American Dream* (New York: Coward 59 McCann and Geoghegan, 1973).

Haskell, *From Reverence to Rape*, 1974. 60

Brey, *The Female* 2020. 61

[/https://bechdeltest.com](https://bechdeltest.com) 62

63 מבחן בצ'דל בקולנוע הישראלי. פורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה בישראל.

למבט הגברי המופנם בתוך הקולנוע הדומיננטי, בתוך ייצוגים מעוותים של הנשים העוברות תהליך של חיפצון הוא אפשרות לנשים לדבר בקולן, ליצור סרטים על עצמן⁶⁴.

אבל מהו אותו קול אישה שכמעט ואינו נשמע? ומדוע אינו נשמע?⁶⁵

עד הגל הראשון של המהפכה הפמיניסטית שהביא לנשים את זכות הבחירה, נשים היו משוללות כל מעמד משפטי. ממש כמו ילדים. מי שהיה אחראי על האישה הוא אביה, בעלה, אחיה. נשים לא הורשו לעבוד ברוב המקצועות, להחזיק בחשבון בנק, להחזיק בירושה, לנהוג ברכב, לרכב על אופניים, להחזיק בילדיהן במקרה של גירושין ועוד. יתרה מזאת, ברבים מספרי החוקים, הכאת אישה, נחשבה לחלק בלתי נפרד מ"גידולה וחינוכה"⁶⁶. בתוך כך עד המאה ה-18 נשים לא הורשו ללמוד קרוא וכתוב וכן נאסר עליהן לדבר בפומבי. כשהותרו איסורים אלה, נשים עדיין לא הוכנסו בסוד השפות הרשמיות - לטינית ועברית למשל - וכתבו בשפות היומיומיות. אם כן, כאשר נשים החלו לכתוב, הן לא הכירו את הקאנון הספרותי ובמקביל ביקשו לפרוץ את מוסכמות הייצוג הסטריאוטיפי שרווח בספרות. הכתבים שלהן לא התקבלו בבתי ההוצאה לאור והן הקימו הוצאות משלהן והדפיסו את ספריהן במכשירים ביתיים⁶⁷. כך עשתה גם ויג'יניה וולף, בכבודה ובעצמה. התעקשותן של נשים להדפיס את ספריהן, שינתה את פני המדיום. סוגות כתיבה חדשות התבססו, ביניהן זרם התודעה, יומן, חלופת מכתבים וסיפור קצר. כמו כן נושאים חדשים, ששאבו ממציאות חייהן היומיומית של הנשים, נכנסו לעולם הספרות⁶⁸. כך השתנתה הספרות ללא היכר בעקבות הצטרפותן של הנשים ככותבות. ניתן לשער, שכניסה מאסיבית של נשים לתחום הקולנוע, עשויה לחולל תמורה דומה. כבר במבט חפוז אפשר לזהות בקולנוע של במאיות שהאישה וחוויתה עומדות במרכז העלילה. לדוגמה, כמעט בכל 100 סרטי העלילה באורך מלא, שביימו נשים בישראל, בין השנים 1969-2019 מופיעה גיבורה אישה⁶⁹.

תרגיל בית לשבוע הבא

התלמידות יחולקו לקבוצות ויצפו יחד בסרט באורך מלא של במאית אישה⁷⁰. מומלץ לעבוד עם הרשימה המצורפת מטה, שסרטיה נמצאו מתאימים לצפייה של נוער.

לאחר הצפייה יענו התלמידות בצוותא על מספר שאלות ובשיעור הבא יציגו בכיתה סצנה מתוך הסרט ויסכמו את חווית הצפייה שלהן.

שאלות מלוות לצפייה בסרט של במאית:

1. האם הסרט עובר את מבחן בצ'דל?
2. מי הדמות המרכזית בסרט? האם במרכז הסרט עומדת אישה / גבר? נער? ילד?
3. מה האתגר הגדול של הגיבורה? האם הוא קשור במגדר שלו / שלה?

64 מונק, קולנוע ומגדר.

65 בפרק זה הדיון מתמקד בתוצאות ההעדרות של נשים כמספרות סיפורים. במידה ורוצות להעמיק את הסיבה להיעדרות נשים מעמדת המספרת בקולנוע, ניתן לקרוא וללמוד מתוך פרק "יוצרות".

66 רוזין, טלי. **מה זה בכלל פמיניזם? ואיך קרה שאנחנו לא יודעות על זה כלום** (תל אביב: זמורה ביטן, 2000).

67 על אף ההילה המיוחסת לתופעה זו, נשים מעטות כתבו תחת שם עט זכרי.

68 כהן, טובה ופינר, שמואל. **קול עלמה עבריה: כתבי נשים משכילות במאה התשע עשרה**. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006. שוואלטר, איליין. "ביקורת פמיניסטית בשממה". תרגום: מריאנה בר ויפה ברלוביץ'. בתוך **ללמוד פמיניזם: מקראה**. עריכה: דלית באום, דלילה אמיר ואחרות. (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006).

Ann Romines. *The Home Plot: Women, Writing and Domestic Ritual* (Massachusetts: University of Massachusetts Press, 1992).

69 נתון זה לקוח מתוך התחקיר שערכה סמדר זמיר לטובת הסרט "על כיסא הבמאי יושבת אישה" (2020).

70 ניתן להיעזר ולאתגר את התלמידות בסרטים שאין להשיג בתרגום לעברית או כאלה העוסקים בנושאים קשים ונפוצים. רשימת במאיות שסרטיהן יכולים להתאים למטרה זו מצורפת בנספחים.

4. האם הייתם יכולותם לנחש שמדובר בסרט שביימה אישה? אם כן, למה? אם לא, למה?
5. בחרו סצנה אחת מתוך הסרט להקרנה בכיתה. מדוע בחרתם דווקא אותה? מה יש בה שגרם לבחור בה?

רשימת סרטי במאות לתרגיל הבית

הערה: חלק מהסרטים כוללים סצנות עירום, יחסי מין, אונס, שימוש בסמים. המורה מחויבת לצפות בסרט לפני ההקרנה בכיתה ולעשות את ההתאמות הנדרשות.

אל-מנסור, הייפא, **ו'גדה** (ערב הסעודית: רוטנה פילם, 2021), דיו.די.
ביגלו, קתרין, **מטען הכאב** (ארצות הברית: Voltage Pictures, 2008), דיו.די.
גרוויג, גרטה, **ברבי** (ארצות הברית: וורנר ברוס, 2023), דיו.די.
גרוויג, גרטה, **נשים קטנות** (ארצות הברית: קולומביה פיקצ'רס, 2019), דיו.די.
גרוויג, גרטה, **ליידי בירד** (ארצות הברית: IAC Film, 2017), דיו.די.
היטמן, אליזה, **אף פעם, לעיתים רחוקות, לפעמים, תמיד** (בריטניה: בי.בי.סי פילמס, 2020), דיו.די.
טיימור, ג'ולי, **פרידה** (ארצות הברית: מירמקס, 2002), דיו.די.
מח'מלבאף, מירה, **התפוח** (אירן: MK2 הפקות, 1998), דיו.די.
מרילין, גוריס, **שושלת אנטוניה** (הולנד: ברגן, 1995), דיו.די.
פוט, סאלי, **אורלנדו** (בריטניה: מיקדו פילמס, 1992), דיו.די.
פירס, קימברלי, **בנים אינם בוכים** (ארצות הברית: קילר פילמס, 1999), דיו.די.
קופולה, סופיה, **מארי אנטואנט** (ארצות הברית: קולומביה פיקצ'רס, 2006), דיו.די.
קרויצר, מארי, **קורסאז'** (אוסטריה: סמסה פילם, 2022), דיו.די.

שיעור 9 - סרטי במאיות וייצוג נשים (2-6 ש"ש)

פרזנטציה של התלמידות

הצגת סרטי הבמאיות בהם צפו התלמידות בפי הכיתה.
התלמידות יציגו סצנה ויסכמו את חוויות הצפייה שלהן בהתאם לשאלות המכוונות.

דיון

בתום הפרזנטציות נקיים דיון בכיתה לאור השאלות - האם בסרט היתה גיבורה או גיבור? האם זה משנה? למה? האם הגיבורה או דמויות אחרות הוצגו באופן מחפץ? האם ראינו בסרטי הבמאיות ייצוגים חדשים של נשים, נערות וילדות? ייצוגים שאנחנו פחות מכירים ומכירות?

רקע תיאורטי

מעבר לחשיבות ההנכחה של גיבורות ילדות, נערות ונשים על המסך, ליצירה קולנועית במרכזת אישה ושבוימה על ידי אישה, יש חשיבות היסטורית. אחת המשימות של התנועה הפמיניסטית היא השבת נשים ממחוזות ההשכחה ושכתוב ההיסטוריה כך שתכלול את תרומתן של הנשים לעיצוב העולם כפי שהוא. הקולנוע הוא מדיום אידיאלי להנצחה של נשים שהשפיעו על העולם במגוון תחומים ולרוב הושכחו.

תרגיל

נערוך על הלוח רשימה של נשים מושכחות ונבקש מהתלמידות לספר לנו מי הן בלי להסתכל בגוגל! סביר שהמן לא יכירו את הנשים הגדולות הללו וכך יוכלו לראות שהשכחת נשים היא תופעה רחבה, שאינה ייחודית לשדה הקולנוע.

דוגמאות לנשים מושכחות:

רוזלינד פרנקלין, גרטי קורי, הארייט זוקרמן, מרי ויטון קלקינס, מארת גוטייה, נטי סטיבנס, ג'וסלין בל ברנל, קתרין ג'ונסון, דורותי ווהן, מרי ג'קסון, קתרין הגדולה, גרטרוד שטיין, סופוניבה אנגיסולה, פלאוטילה נלי, לווניה פונטנה ועוד.

אחרי שניווכח בכיתה שהתלמידות לא מזהים אף אחד מהשמות, נבקש מהמן לעשות גוגל ולקרוא עליהן, כל זוג על אישה אחת. מתוך מה שקראו ולמדו נשאל - איך יכול להיות שלא שמענו על הנשים האלה?

רקע תיאורטי

השכחה היא מנגנון שפועל על הרצף שבין מחיקה מוחלטת להקטנה וצמצום החשיבות של הפעולה שנעשתה והשפעתה.

שיעור 10 - תת ייצוג והמקרה של הסופרג'יסטיות - חלק א' (2 ש"ש)

רקע תיאורטי

דוגמה מאלפת להשכחה של נשים היא מחיקת הסופרג'יסטיות מעל דפי ההיסטוריה וצמצום פועלן לכזה שנוגע לחיי נשים בלבד.

קריאה בכיתה / כיתה הפוכה - מי היו הסופרג'יסטיות?

קריאה מתוך המאמר הקצר "[סופרג'יסטיות על הבד](#)" מאת סמדר זמיר⁷¹:

"עיקרו של המאבק הפמיניסטי בראשיתו הוא על זכות הבחירה לנשים ומכאן גם שמן "סופרג'יסטיות" הנגזר מהמילה האנגלית Suffrage = זכות הצבעה. בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20 הופך המאבק הפמיניסטי לתנועה של ממש המורכבת משורה של ארגונים בינלאומיים מסועפים ובמהרה גם שסועים ומסוכסכים. ארגוני הנשים קמים במקביל ברחבי אירופה וארה"ב ועל אף המרחק הגאוגרפי מתקיים ביניהם קשר רציף ושוטף. חשוב להבהיר, האישה בנקודה ההיא בזמן נטולת מעמד ולא רק שלא יכולה להצביע, אלא שנאסר עליה להחזיק חשבון בנק, ללמוד, לקבל חזקה על ילדיה במקרה של פרידה מבעלה ועוד שלל הגבלות שנראות לנו היום כלקוחות מסרט מדע בדיוני או לפחות דיסטופיה קודרת. הסופרג'יסטיות מאמינות שכל הרפורמות הדרושות יינבעו מכך שנשים ישתתפו בעיצוב החוקים ולכן יש לאגד את כל הסוגיות הללו סביב המאבק לזכות הבחירה. מכאן, בבסיס המאבק לזכות הבחירה של נשים עומדת תפישה ליברלית קלאסית לפיה "מי שמצביע(ה), משפיע(ה)!" בכל אופן, זכות הבחירה לא ניתנה לנו, הנשים, על מגש של כסף, והן נדרשות לפעולות עיקשות ומאבקים קשים. הן מקיימות הרצאות, משתמשות בתלבושת אחידה שתבליט אותן, מפריעות לכנסים וישיבות ממשלה ופרלמנט, יוזמות צעדות המוניות, מציפות חברי פרלמנט ואחרים במברקים ומכתבים וגם מציתות, מנפצות חלונות, קושרות עצמן לעמודי חשמל ובוחרות בעונש מאסר ושביטות רעב שמובילות להאכלה בכפיה. המחירים שהן משלמות כבדים וביניהם נידוי חברתי, הפרדה מילדיהן, פיטורין, פגיעה בבריאות עקב האכלה בכפיה ועוד. ואולם, מאמציהן נשאו פרי והיום זכות הבחירה נראית לנו מובנת מאליה. הן נראות לנו כנשים אמיצות ומעוררות השראה, מה שנקרא גיבורות תרבות. אם כך, איך ייתכן שאנחנו לא יודעות לנקוב בשמותיהן?"

דיון

ממש כמו הנשים המושכחות משלל התחומים, שפגשנו בשבוע שעבר - גם כאן - ההיסטוריה השכיחה ומחקה את הנשים שהביאו לנו את כל הזכויות שלנו. מה דעתכם? האם הקולנוע זוכר אותן? בואו נצפה בשלושה ייצוגים של הסופרג'יסטיות מתוך שלושה סרטים שונים.

צפיה

"מלאכיות מברזל" / קטיה פון גרניה (2004)⁷²

"סופרג'יסטיות" / שרה גברון (2015)⁷³

"עושות סדר" / פטרה וולפה (2017)⁷⁴

71 סמדר, זמיר. "סופרג'יסטיות על הבד". שורה ראשונה, 2017.

72 פון גרניה, קטיה, מלאכיות מברזל (ארצות הברית, הי"ב.הו, 2004). דיו.די.

73 גברון, שרה, סופרג'יסטיות (צרפת, פטה, 2015), דיו.די.

74 וולפה, עושות סדר.

עד שנת 2024 נעשו רק 3 סרטים על הסופרג'יסטיות:

1. **"מלאכיות מברזל"** - הסרט מבוסס על קורותיהן של אליס פול⁷⁵ ולוסי ברנס⁷⁶, מובילות המהלך לתיקון החוקה האמריקאית, אחרי שנים של דשדוש בניסיון התנועה הפמיניסטית להשיג זכות בחירה לנשים מחוז אחר מחוז. הסרט מאיר אותן ואת שותפותיהן למאבק, חלקן בדיוניות ואחרות מבוססות על נשים אמיתיות, באור יקרות. הן יפות, אופנתיות, מצחיקות ומתנהלות לצלילי מוזיקה גרובית לכל אורך הסרט. כמובן שהן משיגות את מטרתן ועל הדרך אנחנו מתאהבות בהן ופתאום נראה לנו שלהיות פמיניסטית זה דווקא ממש מגניב.

צפיה מומלצת - סצנת המצעד, סצנת התשאל של הפסיכיאטר וסצנת ההאכלה בכפיה. אם יש אפשרות לצפות בסרט במלואו, מאוד כדאי. הוא מתאים לבני ובנות נוער ונותן מושג עמוק על המאבק להשגת זכות בחירה לנשים.

2. **"סופרג'יסטיות"** - הסרט הבריטי מגולל את סיפורה של מוד וואט, פועלת מכבסה, הנסחפת למאבק הסופרג'יסטי ומאבדת אגב כך את ביתה, עבודתה ואת החזקה על בנה המתוק להפליא. מוד היא דמות פיקטיבית, אך בסרט מופיעות גם אמילי דיוויסון⁷⁷ ואמליין פנקהרסט⁷⁸, המבוססות על נשים אמיתיות. גם כאן הגיבורות זוכות לייצוג מלא הילה וקדושה ולכך תורמים במידה רבה המחירים האיומים שסופגת מוד ובעיקר העובדה שבנה נלקח ממנה.

צפיה מומלצת - סצנת יום ההולדת של בנה של מוד, כאשר היא מגלה שבעלה הסדיר את אימוצו והוא כבר איננו בחזקתה, סצנת הסיום מהמרוץ בו הקריבה אמילי דיוויסון את חייה למען המאבק הסופרג'יסטי, הוויס אובר של מוד לצד חומר הגלם המקורי מהלווית האמיתית של דיוויסון.

הייצוג האוהד בשני הסרטים האלה משמח ומרחיב את הלב ובו בזמן הוא מצביע על העדרן של נשים ששינו את ההיסטוריה באופן עמוק מהמסך. בתוך כך חשוב לשים לב שבין יציאת **"מלאכיות מברזל"** ליציאת **"סופרג'יסטיות"** עומד למעלה מעשור.

3. **"עושות סדר"** - הסרט השוויצרי עוסק בזכות הבחירה במדינה המערבית האחרונה שאפשרה לנשים להצביע - שווייץ. הסרט מתרחש בשנת 1971, בתקופה בה אירופה וארה"ב כבר נשטפות בגל השני של הפמיניזם שנולד מתוך הבנה שזכות הבחירה לא מספיקה ושלא הכל אפשר לפתור באמצעות החוק. למשל - העובדה שיש חוק נגד אלימות כלפי נשים וילדים לא מעלימה את האלימות הזו. הגל השני של הפמיניזם נדרש לסוגיות מורכבות כמו הפלה, זנות, פגיעה מינית, גילוי עריות, שוויון בשכר, לסביות, אמהות. ואילו בשווייץ - הנשים עדיין לא מצביעות! הסרט מתאר את מאבקן של נשות שווייץ אל מול המציאות הרדיקלית של שנות ה-70 באירופה ובארה"ב. גם כאן הנשים הנאבקות על זכות הבחירה זוכות לייצוג מחמיא וברור שהן עושות את הדבר המתבקש והנכון כפי שגם מסגיר שם הסרט.

צפיה מומלצת - סצנת פתיחה וסצנת הסיום. הסרט מכיל תכנים מיניים.

דין

איזה רושם השאירו בכך הדמויות של הסופרג'יסטיות בקטעי הסרטים? האם כעת כשטעמתם מופעלן נראה לכם הגיוני שנעשו עליהן רק 3 סרטים?

75 מצורף לינק לערך הוויקיפדיה של [אליס פול](#)

76 מצורף לינק לערך הוויקיפדיה של [לוסי ברנס](#)

77 מצורף לינק לערך הוויקיפדיה של [אמילי דיוויסון](#)

78 מצורף לינק לערך הוויקיפדיה של [אמליין פנקהרסט](#)

שיעור 11 - תת ייצוג והמקרה של הסופרג'יסטיות - חלק ב' (2 ש"ש)

רקע תיאורטי

אין זה מקרה שהסרטים שנעשו אודות מאבק הנשים בוימו על ידי נשים. עד כניסתן של במאיות לסיפור הסופרג'יסטי, הסופרג'יסטיות זכו לייצוג מקטין, מגוחך ועוין.⁷⁹ אחד השיאים של ייצוג זה הוא בסרט "מרי פופינס".

צפיה

"מרי פופינס" / רוברט סטיבנסון (1964) ⁸⁰ - נצפה ב"שיר הסופרג'יסטיות".

פרשנות לצפיה

גברת בנקס, האם, חוזרת נלהבת מהפגנה על זכות הבחירה, ושרה באינפנטיליות תוך שהיא מתעלמת מכך שילדיה ברחו לאומנת ומקום הימצאם לא ידוע. את גברת בנקס כלל לא מעניינים ילדיה והיא אף לא חרדה במעט עקב היעדרותם. כל רצונה הוא להשתעשע מחד ולא לעורר את כעסו של מר בנקס מאידך. היא למעשה מתפקדת כילדה נוספת במשפחה ובוודאי שאינה כשירה לאימהות. בסוף השיר, כאשר האומנת סוף סוף מצליחה להשיג את תשומת ליבה, מסירה גברת בנקס את הסרטים עם הכיתוב "VOTE FOR WOMEN", כילדה שנתפסה במשחק אסור, ומבקשת מהאומנת להחביא אותם, כדי לא להביא על מר בנקס את חמתו. האומנת מודיעה לה שהיא מתפטרת ושהילדים שוב ברחו וגברת בנקס שואלת "מתי הם יחזרו?". הסופרג'יסטית כאן היא טיפשה, חסרת אחריות, מזניחה את ילדיה, ילדותית, משועממת ומפונקת.

צפיה

סצנת הסיום מתוך הסרט "מרי פופינס".

פרשנות לצפיה

משפחת בנקס "המשוקמת", שכל חבריה הפנימו כי "המשפחה היא מעל הכל", יוצאת לבילוי משותף של הפרחת עפיפונים. וראו זה פלא! האם, גברת בנקס, קושרת לזנב העפיפון את סרטה עליו מתנוסס הכיתוב "VOTE FOR WOMEN" כי מי צריכה את זכות ההצבעה (וכל יתר השטויות הפמיניסטיות) כשיש לה משפחה נפלאה? והנה כבר עולה לו העפיפון על זנבו המפואר ונעלם בשמיים.

חשוב לדעת - פמלה לינדן טרוורס, שכתבה את סדרת ספרי "מרי פופינס", לא היתה מרוצה מהסרט, בין היתר בגלל הייצוג של גברת בנקס. לינדן טרוורס רחשה כבוד רב לסופרג'יסטיות ואף בחרה להנציח בספרה את אמירתה המיתית של אמילין פנקהרסט⁸¹: "בנות בנותינו יעריצו אותנו". לכן הזלזול והבוז שהסרט מפנה כלפי הסופרג'יסטיות לא הולמים כלל ועיקר את רוח הספר⁸².

Kay, Sloan. "Sexual Warfare in the Silent Cinema: Comedies and Melodramas of Woman Suffragism", American Quarterly. 33, no.4: (1981): 412-436. doi:10.2307/2712526. hdl:2152/31143. ISSN 0003-0678. JSTOR 2712526.

80 סטיבנסון רוברט, מרי פופינס (ארצות הברית, אולפני וולט דיסני, 1964), דיו. די.

81 ראו הערה 70.

Laura E. Nym Mayhall. "Domesticating Emmeline: Representing the Suffragette, 1930-1993", NWSA Journal, 11 Issue 2 (1999): pp. 1-24.

תרגיל בקבוצות

מתחילות בכיתה וממשיכות בבית - הנצחת סופרג'סטית.

נחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה תבחר סופרג'סטית מתוך הרשימה הסגורה המצ"ב או מתוך שיטוט בגוגל ותעשה עליה רילס או משימה יצירתית אחרת. המשימות יוצגו בשיעור האחרון של הנושא. אפשר גם להקדיש חלק מהשיעורים המעשיים לטובת העניין או לבצע את משימת הסיום כמשימה כיתתית.

רשימת סופרג'סטיות בולטות לטובת התרגיל - אמילין פנקהרסט, אליס פול, ליליאן וולד, מרי אנשד, מרי וולסטונקרפט, קארי צ'פמן קאט, אליזבת קיידי סטנטון, סוזן בי אנתוני, לוסי ברנס, אמילי דיוויס, שרלוט דספרד, אולאמפ דה גוז', אינס מילהולנד.

שיעור 12 - פרזנטציות - סופרג'יסטיות על הבד (2-6 ש"ש)

התלמידות יציגו את התרגילים שיצרו אודות הסופרג'יסטיות.

דיון

בעקבות הצפיה בתרגילים נדון בכיתה בשאלות איך הרגשתם במהלך העבודה על התרגיל? איך זה מרגיש לצפות בכל התרגילים הללו במרוכז?

שיעור 13 - קולנוע פמיניסטי ובמאיות (2 ש"ש)

רקע תיאורטי

אבחנה בין "מבט נשי" ל"קולנוע נשים", קרי "סרטי במאיות" חשובה מאין כמותה. לא כל במאית אישה מחויבת למבט נשי, כלומר לקולנוע פמיניסטי, גם אם היא מחזיקה בעמדות פמיניסטיות וגם אם לאו. כל שכן, לא כל הבמאים הגברים כפופים למבט הגברי. זאת ועוד, לא כל אישה, פמיניסטית או לא, מסתייגת מייצוגים סטריאוטיפיים של נשים ויש כאלה שאף שואבות מכך הנאה.

"סרטי במאיות" הם לא מקשה אחת. אין אפשרות לחקור את כל סרטי הבמאיות ולומר משהו כללי, מקיף וגורף על כל הקולנוע של כל הבמאיות כולן, ויש להתייחס אליהם תמיד מתוך הקשר ספציפי. למשל נוכל למצוא מחקר סביב יוצרות שפועלות באזור גיאוגרפי מסוים או בתקופה מסוימת או בנושא מסוים או כחלק מתנועה קולנועית או פוליטית מסוימת או בז'אנר מסוים וכמובן - יכול להיות מחקר שמתמקד בבמאית ספציפית.

כאן מיד עולה שאלת האוטר?

האם תיאוריית האוטר יכולה להתיישב עם תפיסת עולם פמיניסטית?

רגע לפני שנפנה לענות על שאלות אלה, נתעכב על המושג "תיאוריית האוטר".

לפי תיאוריית האוטר, במאי הקולנוע הוא **המחבר** של היצירה הקולנועית ומעמדו ביצירה שווה ערך לזה של הסופר הכותב את הרומן. למעשה, לפי תיאוריה זו, אשר מהווה אבן יסוד בתפישה קולנועית כפי שהיא נלמדת ברבים ממוסדות הקולנוע בעולם, הבמאי הוא אבי היצירה ומצלמת הקולנוע היא העט שלו. תיאוריית האוטר מתנגדת לשליטה של הוליווד המסחרית בקולנוע ומבקשת לספק אלטרנטיבה אמנותית, חתרנית וביקורתית בתוכן ובצורה, מתוך העמדה שסרטי האולפנים שמרניים ומקדמים תפישה קפיטליסטית הגמונית⁸³

תיאוריה זו ביססה את שליטתם של גברים בקאנון הקולנועי ומחקה באופן שיטתי הישגים ונוכחות של נשים מתולדות הקולנוע. התפישה האוטורית היא מונוליתית ומקדשת את עבודת הבמאי כיחידנית ובלעדית⁸⁴ (Silverman, 1988). זו תפישה שהמקורות והשורשים שלה עשויים להראות פטריארכליים מפרספקטיבה פמיניסטית ויש מבין החוקרות הפמיניסטיות שמתנגדות לה באופן עמוק, גם משום שהיא מוחקת את תרומתם של אנשי צוות אחרות ואחרים לאיכותו והצלחתו של הסיפור הקולנועי. למשל, היות וטיב היצירה מיוחס לבמאי, המחקר מתעלם מכך שבמאים רבים מהשורה הראשונה עבדו עם עורכת קבועה. המחקר הפמיניסטי יכול לשאול למשל - מדוע מתייחסים דווקא לקוונטין טרנטינו כאוטר ולא לסאלי מינקי העורכת שערכה את כל סרטיו עד יום מותה? ומדוע בעצם לא לבחון יצירות מופת בראי עבודת עריכה ולא בראי הבימוי? כלומר, עצם ההיררכיה ששמה בראש הפירמידה את הבימוי, עשויה לעמוד בסתירה לתיאוריה הפמיניסטית, השואפת להציע מודלים שוויוניים וא-היררכיים בעבודה הקולנועית ובכלל^{85 86}. בהקשר זה, יש לציין כי פמיניסטיות תקפו את החגיגה הגברית של תיאוריית האוטר בתעשיית הקולנוע והתנגדו לה. הן תבעו את מקומן של הנשים שהושכחו מתולדות הקולנוע והשיבו את הקולנועניות האבודות אל ספרי ההיסטוריה. בנוסף, וכפי שמראה קלייר ג'ונסטון⁸⁷, הקולנוע הפמיניסטי ראה עצמו כ"קולנוע נגד", שמציב אלטרנטיבות לנרטיבים ולייצוגים הקיימים והנפוצים בקולנוע מיינסטרים ואמנותי

Peter Wollen, "The auteur theory," in Film theory and criticism - introductory readings, eds. Gerald Mast 83 and Marshall Cohen (Oxford: Oxford University Press, 1992), Pages 680-69.

Kaja Silverman, **The Acoustic Mirror: The Female Voice in Psychoanalysis and Cinema Theories of Representation and Difference** (Bloomington and Indiana: Indiana University Press, 1988).

Judith Mayne, **The women at the Keyhole: Feminism and Women's Cinema** (Indiana: Indiana University Press. 1990).

86 מעודד, 2016.

Claire Johnston's, "Women's Cinema as Counter Cinema", in Feminist Film Theory. A Reader, 87 editor Sue Thornman (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999).

כאחד. כך למשל ביקשו הבמאיות הפמיניסטיות לייצר נרטיב ללא התחלה - אמצע - סוף; סרטים ללא סוף טוב; זמן ומרחב קולנועיים ללא המשכיות, כלומר קטועים, פרגמנטריים; סטינג מלאכותי שמדגיש את המדיום הקולנועי. ואולם, הניסיון הפמיניסטי ליצור שפה אחרת הרחיק את הקהל ובתוך כך את הנשים. בהמשך וכתגובה לכך, החוקרות הפמיניסטיות מצאו כח בתיאוריות של פרשנות קולנועית שהציעו קריאה חתרנית של סרטים, גם הסקסיסטיים ביותר.⁸⁸ תפישה זו אפשרה הן לקחת בעלות על המבט והן לחשוף את הסקסיזם של תעשיות הקולנוע במערומיו. ואולם, קריאה חתרנית ככל שתהיה, איננה מחליפה את הצורך בקולנוע שיוצרות נשים ואת התביעה לשוויון בתעשיית הקולנוע. קולנועניות וחוקרות מצאו, כפי שגם ראינו בשיעור הקודם, ששינוי מהותי בתחום הקולנוע - מאחורי ולפני המצלמה - יכול להתרחש רק במידה ונשים יהיו שותפות מלאות ליצירה הקולנועית.

ואולם, מכיוון שיצירה של קולנוע עלילתי יקרה ומורכבת, כבר בשנות ה-70' פסטיבלי סרטים פמיניסטיים וקבוצות של קולנועניות מצאו שקולנוע תיעודי הינו כלי פוליטי ממעלה ראשונה ובכוחו להנכיח נשים בקולנוע - הן כיוצרות והן כדמויות, זאת הודות לעלויות נמוכות יחסית, פשטות ההפקה וכן יעילותה של טכניקת "הראשים המדברים", אשר בכוחה להוציא את הדיבור של הנשים מהתחום הפרטי אל התחום הציבורי.⁸⁹

תרגיל - נשים וסיפורים תיעודיים

נחלק את הכיתה לקבוצות ונבקש מכל קבוצה להיכנס לאתר כאן 11 באינטרנט - לקרוא תקצירים של סרטי תעודה של במאיות ולצפות בסרט תעודה של במאית.

דיון

אחרי שאספו את הנתונים נשאל - באילו נושאים עוסקים סרטי תעודה של במאיות? האם הם מאירים אספקטים נסתרים מחיי נשים? טאבוים? באילו סוגים של נשים מתמקדים סרטים אלו? באילו טכניקות קולנועיות משתמשים סרטים אלו? ראשים מדברים? סצנות? שימוש בחומרי ארכיון?

88 לובין, אורלי. **אישה קוראת אישה**. חיפה: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה. 2003.

89 Michell Citron, "Women's Film Production: Going Mainstream", in **Female Spectators: Looking Films and Television**, editor E. Deidre Pribram (Brooklyn: Verso, 1988).

שיעור 14 - רונית אלקבץ (2 ש"ש)

כשאנחנו מסתכלות על מה שקורה בתעשיות הקולנוע: העדר נשים בעמדות כח, תת ייצוג וייצוג סטריאוטיפי, עולה השאלה - ואיפה הכוכבות בתוך זה? איך ייתכן שנשים שכבר כבשו עמדות כח לא ממנפות את העוצמה וההשפעה שלהן לטובת קידום נשים לפני ומאחורי המצלמה? למען האמת בעשורים האחרונים יותר ויותר שחקניות כוכבות מבקשות להשפיע על האופן בו נשים נראות בסרטים ולוקחות חלק פעיל בהפקה או באקטיביזם לקידום נשים לעמדות כח בתעשיות הקולנוע. בין נשים אלה ניתן למנות את ג'ינה דייוויס, דרו ברמור, סיגורני ויבר ועוד.⁹⁰

ומה אצלנו?

גם בישראל יש פעילות ענפה לקידום נשים לפני ומאחורי המצלמה. נשים רבות פועלות בתחום זה, הן כיוצרות והן כחוקרות, ואחת מהן היא - השחקנית והבמאית האלמותית רונית אלקבץ ז"ל. לטובת עבודת הסיכום של פרק זה, נצלול לעולמה דרך הסרטים שביימה ואלה בהם שיחקה. בטרם נצא לעבודה מסכמת בקבוצות, נקרא יחד בכיתה את [ערך הויקיפדיה של רונית אלקבץ](#).

הנחיות לעבודה מסכמת

נחלק את הכיתה לקבוצות של 3-4 תלמידות.

1. כל קבוצה תצפה בסרט בו רונית אלקבץ משחקת או שאותו ביימה. מצורפת מטה פילמוגרפיה מפורטת.
 2. התלמידות יענו על מספר שאלות נוכח הצפייה ויכינו פרזנטציה, רילס, מאמר וידאו או כל משימה יצירתית לפי שיקול הדעת של המורה.
- אפשר להקדיש כמה שיעורים לטובת העניין. כדאי לתת די זמן כדי שיעבדו על התוצרים ברצינות ולעומק.

שאלות

1. כתבו תעודת זהות לדמות אותה מגלמת אלקבץ בסרט: גיל, מצב משפחתי (רווקה/ נשואה/ גרושה/ כמה ילדים יש לה), מקצוע, מקום מגורים, מוצא, שנת ההתרחשות של עלילת הסרט.
2. כתבו איך הדמות נראית ותארו לוק אחד שלה בפירוט, כולל אקססוריז, תכשיטים, תסרוקת ואיפור. צרפו תמונה.
3. בחרו קלזו אפ שמייצג את הדמות של אלקבץ בסרט. צרפו תמונה.
4. באילו מרחבים הדמות פועלת? תארו את אחד המרחבים בפירוט כולל חפצים ורהיטים או אם מדובר במרחב טבעי תארו בדיוק מה רואים בו. צרפו תמונה.
5. כתבו מהי ההתמודדות המרכזית של הדמות בסרט - מה היא רוצה? מה חסר לה? מה מקור הסבל שלה? מה מקור הנחמה שלה?
6. אילו דמויות מקיפות אותה? תארו במשפט כל דמות וצרפו תמונות.
7. האם המבט על אלקבץ בסרט הוא "מבט נשי"? או "מבט גברי"? פרטו, נמקו והסבירו (שאלות מכוונות לסעיף זה: מהי תנועת המצלמה? מה רואים בפריים? היכן בפריים ממוקמת אלקבץ? האם היא סובייקט או אובייקט? האם המבט מציני או שהוא גורם לנו להרגיש שאנחנו איתה באותו מרחב?)

Gilligan, Teaching Women and Film, 2003. 90

רונית אלקבץ - פילמוגרפיה

הערה: חלק מהסרטים כוללים סצנות עירום, יחסי מין, אונס, שימוש בסמים. המורה מחויבת לצפות בסרט לפני ההקרנה בכיתה ולעשות את ההתאמות הנדרשות.

שחקנית:

אביעד, מיכל, **לא רואים עליך** (ישראל: פלאן בי הפקות, 2011), דיו.די.
אלקבץ, שלומי, **עדות** (ישראל: די.בי.ג'י, 2011), דיו.די.
בוזגלו, חיים, **צלקת** (ישראל: פרדס, 1994), דיו.די.
גיתאי, עמוס, **מילים** (ישראל: איטקה פילמס, 1996), דיו.די.
דר, גידי, **אדי קינג** (ישראל: אדי קינג הפקות, 1992), דיו.די.
הספרי, משה ואזולאי הספרי, חנה, **שחור** (ישראל: Mecklberg Media Group, 1994), דיו.די.
וקסמן, דניאל, **המיועד** (ישראל: מאה XX1 הפקות, 1990), דיו.די.
ידעיה, קרן, **אור** (ישראל: ביזיבי הפקות, 2004), דיו.די.
ידעיה, קרן, **כלת הים** (ישראל: ביזיבי, 2009), דיו.די.
מירב, ערן, **ציון ואחיו** (ישראל: נורמה הפקות, 2011), דיו.די.
נתיב, גיא, **מבול** (ישראל: United Channel Movies, 2010), דיו.די.
קולירין, ערן, **ביקור התזמורת** (ישראל: יולי אוגוסט הפקות, 2007), דיו.די.
קוסאשווילי, דובר, **חתונה מאוחרת** (ישראל: הקרן הישראלי לקולנוע, 2001), דיו.די.

במאית ושחקנית:

הטרילוגיה

אלקבץ רונית ואלקבץ, שלומי, **ולקחת לך אישה** (ישראל: טנרספקס הפקות סרטים, 2004) דיו.די.
אלקבץ שלומי ואלקבץ, רונית, **שבעה** (ישראל: יולי אוגוסט הפקות, 2008), דיו.די.
אלקבץ רונית ואלקבץ, שלומי, **גט** (ישראל: די.בי.ג'י, 2014), דיו.די.

הערה חשובה - הפוקוס המוצע כאן על רונית אלקבץ, ניתן להחלפה בפוקוס על במאית אחרת. בנספחים תוכלו למצוא רשימת אוטריות בינלאומית. אפשר גם כמובן לאתגר את השיח ולשים פוקוס על יוצרת שאיננה במאית - עורכת, תסריטאית, צלמת, מפיקה- ולבחון את עבודתה בפריזמת המבט.

שיעור 15 - הצגת תוצרים וסיכום (2-6 ש"ש)

דיון מסכם

בשיעור האחרון יציגו התלמידים את התוצרים שלהם. בעקבות הצפיה נדון בדמותה של רונית אלקבץ לפני ומאחורי המצלמה, ברווח שבין הייצוג למייצגת.

במידה והתלמידות למדו חלק נכבד מהתכנית נשאל אותן -

באיזה אופנים אתם מרגישים ומרגישות שהצפיה שלכם בקולנוע השתנתה בעקבות מה שנלמד בתכנית? כיצד הפרשנות שלכם השתנתה? האם ובאיזה אופנים הצפיה בסרטים השתנתה? ומה לגבי היצירה שלכם?

הערה: חלק מהסרטים כוללים סצנות עירום, יחסי מין, אונס, שימוש בסמים. המורה מחויבת לצפות בסרט לפני ההקרנה בכיתה ולעשות את ההתאמות הנדרשות.

רשימת סרטי במאיות ישראליות באורך מלא שמתאימים להקרנה בבתי ספר תיכוניים

אביעד, מיכל, **לא רואים עליך** (ישראל: Plan B הפקות, 2011), דיו.די.
אלקבץ, רונית ואלקבץ שלומי, **ולקחת לך אישה** (ישראל: טרנספקס הפקות סרטים, 2004), דיו.די.
ארטוס, סופי, **עמק** (ישראל: מובי פלוס הפקות, 2014), דיו.די.
בורשטיין, רמה, **לעבור את הקיר** (ישראל: נורמה הפקות, 2016), דיו.די.
בורשטיין, רמה, **למלא את החלל** (ישראל: נורמה הפקות, 2012), דיו.די.
בת אדם, מיכל, **על חבל דק** (ישראל: גיא פילם הפקות, 1980), דיו.די.
גולדברג, דנה, **אליס** (ישראל: לילה פילמס, 2012), דיו.די.
גילת, לי, **הקפות** (ישראל: מאונטיינטופ הפקות, 2014), דיו.די.
גפן, שירה, **בורג** (ישראל: סרטי יונייטד קינג, 2014), דיו.די.
גרא, אלידע, **לפני מחר** (ישראל: רונבי אינטרנשיונל פילם, 1969), דיו.די.
גרניט, טל ומימון, שרון, **הנשף** (ישראל: פאי סרטים, 2018), דיו.די.
ויד, בילו והגר, דליה, **קרוב לבית** (ישראל: טרנספקס הפקות סרטים, 2005), דיו.די.
זקצר, עילית, **סופת חול** (ישראל: תותים הפקות, 2016), דיו.די.
חאג', מהא, **עניינים אישיים** (ישראל: מג'דל הפקות אגבריה בע"מ, 2016), דיו.די.
חטב, מיה, **בין העולמות** (ישראל: דרומהפקות, 2017), דיו.די.
חמוד, מייסלון, **לא פה, לא שם** (ישראל: די.בי.ג'י, 2017), דיו.די.
ידעיה, קרן, **אור** (ישראל: ביזיבי הפקות, 2004), דיו.די.
ויניק, מיכל, **ברש** (ישראל: למה הפקות, 2015), דיו.די.
כורם, אפרת, **בן זקן** (ישראל: לילה פילמס, 2014), דיו.די.
לביא, טליה, **אפס ביחסי אנוש** (ישראל: יולי אוגוסט הפקות, 2014), דיו.די.
מנחמי, איילת וירון, נירית, **סיפורי תל אביב** (ישראל: פיברמרג, 1992), דיו.די.
נבו פרידנטל, שירי, **כל מה שאני יכולה** (ישראל: טרנספקס הפקות סרטים בע"מ, 2021), דיו.די.
עלמו וקסלר, אסתי, **לידי טיטי** (ישראל: סרטי יונייטד קינג, 2018), דיו.די.
דוידאן, עלמוורק, **עץ תאנה** (ישראל: בלאק שיפ הפקות, 2018), דיו.די.
עראף, סוהא, **וילה תומא** (ישראל: בלסן, 2014), דיו.די.
פרי-בר, רותי, **אסיה** (ישראל: גם סרטים, 2020), דיו.די.
צבי-ריקליס, דינה, **שלוש אמהות** (ישראל: שותפות שלוש אמהות, 2006), דיו.די.

קידר, רוני, **משפחה** (ישראל: ינוסן הפקות, 2017), דיו.די.
שלום עזר, טלי, **פרינסס** (ישראל: מרקר פילמס, 2014), דיו.די.
שלז, ג'ולי, **עפולה אקספרס** (ישראל: נורמה הפקות, 1997), דיו.די.

רשימת סרטים קצרים של במאיות ישראליות שמתאימים להקרנה בבתי ספר תיכוניים

איילון, הדס, **פריז על המים** (ישראל: בית הספר לקולנוע וטלוויזיה, ע"ש סטיב טיש, אוניברסיטת תל אביב, 2014), דיו.די.

בנבניסיתי, פראג, **מבורכת** (ישראל: סם שפיגל, בית ספר לקולנוע וטלוויזיה, 2016), דיו.די.

גוסקוב, נועה, **איך לשחות** (ישראל: קרן גשר לקולנוע רב תרבותי, 2018), דיו.די.

גוסקוב, נועה, **חייל לארג'** (ישראל: קרן גשר לקולנוע רב תרבותי, 2017), דיו.די.

דה לנגה, גן, **רויטל היא חייזר** (ישראל: גרינשפן פרודקשן, 2015), דיו.די.

דוידאן, עלמוורק מרשה, **קורקי** (ישראל: סם שפיגל, בית ספר לקולנוע וטלוויזיה, 2010), דיו.די.

ויניק, מיכל, **סרק** (ישראל: קרן רבינוביץ' לאמנות, 2011), דיו.די.

דרייפוס, מיה, **ביקור חולים** (ישראל: אוניברסיטה תל אביב, בית הספר לקולנוע וטלוויזיה, 2005), דיו.די.

זיתוני, אשרי, **הצפה** (ישראל: מנשר, 2018), דיו.די.

זקצר, עילית, **תסנים** (ישראל: בית הספר לקולנוע וטלוויזיה, ע"ש סטיב טיש, אוניברסיטת תל אביב, 2011), דיו.די.

טורצקי, דריה, **ילדה** (ישראל: בית ספר לקולנוע וטלוויזיה ע"ש סטיב טיש, אוניברסיטת תל אביב, 2018), דיו.די.

כורם, אפרת, **ברחל בתך הקטנה** (ישראל: בית הספר לאמנות הקול והמסך, מכללת ספיר, 2008), דיו.די.

מאירוביץ, אשרת, **אחותי את** (ישראל: בית ספר לקולנוע מעלה, 2012), דיו.די.

סבג, ליהי, **אשרי** (ישראל: בית הספר מעלה לטלוויזיה, לקולנוע ולאמנויות ע"ש אורי אליצור, 2018), דיו.די.

קסל, מאיה, **בצילו של ההר** (ישראל: דייזי פילמס, 2023), דיו.די.

קופמן, אפרת, **למה השמש** (ישראל: בית הספר מעלה לטלוויזיה, לקולנוע ולאמנויות ע"ש אורי אליצור, 2011), דיו.די.

קנטור, טל, **מכתב לחזיר** (ישראל: The Hive Studio 2022), דיו.די.

קפלן, מיה ושניידר, שירה, **אחיות משחקות כדורגל בשכונה** (ישראל: בית ספר לקולנוע וטלוויזיה ע"ש סטיב טיש, אוניברסיטת תל אביב, 2018), דיו.די.

רוזנק, אודיה, **מי שחלמה** (ישראל: סם שפיגל, בית ספר לקולנוע וטלוויזיה, 2017), דיו.די.

ריבקין, קטי, **יהיה בסדר** (ישראל: בית הספר לאמנות הקול והמסך, מכללת ספיר, 2008), דיו.די.

ששון עזר, שירלי וקידר ליון, דנה, **בן זכר** (ישראל: קרן גשר, 2018), דיו.די.

נספח לפרק 3

רשימת אוטריות בינלאומית

אקרמן שנטל
ארנולד אנדריאה
ארזנר דורותי
בריייה קתרין
גי בלאשה אליס
ג'נקינס פטי
גרוויג גרטה
דני קלייר
הוי אן
וארדה אנייס
ורטמולר לינה
טיימור ג'ולי
לאדן ברברה
לופינו אידה
מהרטה דיפה
מחמלבף סמירה
מרטל לוקרסיה
מרשל פני
פוטר סאלי
פון טרוטה מרגרט
קוטמבאשווילי ננה
קופולה סופיה
רייכהרד קלי
רמזי לין
שומובסקה מלגושה

אלפנט, ליאור ואחרות. **תקרת הצלולואיד**. מבט מגדרי על חלוקת העבודה, הפרסים והתמיכות בקולנוע הישראלי. ישראל: מרכז אדווה. מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל (2021).

בלאשה, אליס גאי. "מעמד האישה בהפקת סרטים". פוליטיקלי קורא. הקדמה: סמדר זמיר (2014). תרגום: אלון יודקובסקי. עריכה: סמדר זמיר ואלון יודקובסקי.

גישה 07.05.2024. 20 יוני 2021. https://politicallycorret.co.il/alice_guy

וייזל, חמוטל, זמיר, סמדר ואלפנט, ליאור, מלמדות קולנוע: **הצעה להטמעה מגדרית בבתי הספר התיכונים**. עמותת נשים בתמונה ופורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה (2017).

גישה <https://hamutalw.wixsite.com/womeninfilm>

זמיר, סמדר. "סופרג'יסטיות על הבד". שורה ראשונה (2017).

כהן, טובה ופיינר, שמואל. **קול עלמה עבריה: כתבי נשים משכילות במאה התשע עשרה**. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006.

מאלווי, לורה. "עונג חזותי וקולנוע נרטיבי". תרגום: רועי רוזן. בתוך: **ללמוד פמיניזם: מקראה**. עריכה: דלית באום ואחרות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006, 118 - 173.

מונק, יעל. "קולנוע ומגדר". אוניברסיטת תל אביב (2005).

גישה <https://meyda.education.gov.il/files/Pop/0files/communication/high-school/film-theory/genderFilmMonk.pdf>

פייר בורדייה. "אבל מי יוצר את היוצרים?" בתוך: שיז'ל ספירו (עורכת), **שאלות בסוציולוגיה**. תל אביב: רסלינג, 2005.

קמה, עמית, ופירסט, ענת. **על ההדרה: ייצוגים תקשורתיים של קבוצות מיעוט**. תל אביב: רסלינג, 2015.

רוזן, טלי. **מה זה בכלל פמיניזם? ואיך קרה שאנחנו לא יודעות על זה כלום**. תל אביב: זמורה ביטן, 2000, 113 - 134.

שאער מעודד, ישראלה. "הקולנוע שאין לו שם". על קולנוע נשים ישראלי מוקדם 1969 - 1983 (אוניברסיטת תל-אביב, עבודת מ.א), 2016.

שוואלטר, איליין. "ביקורת פמיניסטית בשממה". תרגום: מריאנה בר ויפה ברלוביץ. בתוך: **ללמוד פמיניזם: מקראה**. עריכה: דלית באום, דלילה אמיר ואחרות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006.

שני, איילת. "עשו לי כל דבר רע או מפחיד שאת יכולה לחשוב עליו", הארץ, נובמבר 25, 2022, 16-24.

Brey, Iris. **The Female Gaze**. Paris: Editions de l'Olivier, 2020.

Cook, Pam. "Border Crossing Woman and Film in Context". In **Woman and Film. A Sight and Sound Reader**, edited by Pam Cook and Philip Dodd, ix-xxiii. Philadelphia: Temple University Press, 1993.

Citron, Michell. "Women's Film Production: Going Mainstream". In **Female Spectators: Looking Films and Television**, editor E. Deidre Pribram. Brooklyn: Verso, 1988.

de Lauretis, Teresa. "Aesthetic and Feminist Theory: Rethinking Women's Cinema. **New German Critique** 34 (1985): 154-175.

Flammia, Giulia. The History of Movements Fighting for Women's Suffrage. The Mouse Stories, 30 June 2023, <https://www.themousestories.com/mary-poppins-and-the-story-of-the-suffragettes/>. Accessed 29 Aug. 2023.

Gilligan, Sara. **Teaching Women and Film**. London, Eng: BFI Education, 2003.

Glymph, Mary Ellis, "From God Terms to Gaga: The Bad Romance between Motherhood and Female Suffragists in American Film. 2015. University of Tennessee, Master Thesis.

Johnston's, Claire, "Women's Cinema as Counter Cinema". In **Feminist Film Theory. A Reader**. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999.

Mayne, Judith. The women at the Keyhole. Feminism and Women's Cinema. Indiana University Press. 1990.

Petroll, Jean and Wright Wexman, Virginia. **Women Experimental Filmmaking**. Chicago: University of Illinois Press, 2005.

Romines, Anne. **The Home Plot: Women, Writing and Domestic Ritual**. Massachusetts: University of Massachusetts Press, 1992.

Rosen, Marjorie. **Popcorn Venus: Women, Movies and the American Dream**. New York: Coward McCann and Geoghegan, 1973.

Silverman, Kaja. **The Acoustic Mirror. The Female Voice in Psychoanalysis and Cinema Theories of Representation and Difference**. Bloomington and Indiana: Indiana University Press, 1988.

Sloan, Kay. "Sexual Warfare in the Silent Cinema: Comedies and Melodramas of Woman Suffragism", **American Quarterly**. 33, no.4: (1981): 412-436.

The Reel Truth: Women Aren't Seen or Heard. **An Automated Analysis of Gender Representation in Popular Films**. Geena Davis Inclusion Quotient.

Thornham, Sue. **Passionate Detachments: An Introduction to Feminist Film Theory**. England: Arnold, 1997.

Wollen, Peter. "The auteur theory." In **Film theory and criticism - introductory readings**, edited by **Gerald Mast and Marshall Cohen**. Oxford: Oxford University Press, 1992.

